

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2016:56

Tysthetsnormen

En diskursanalytisk studie av debatten om stökiga folkbibliotek i relation
till historiska biblioteksdiskurser

FREDRIK QVIST

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Fredrik Qvist

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Tysthetsnormen – En diskursanalytisk studie av debatten om stökiga folkbibliotek i relation till historiska biblioteksdiskurser

Engelsk titel: The Norm of Silence - A Discourse Analysis of the Debate on Unruly Public Libraries in Relation to Historical Library Discourses

Författare: Fredrik Qvist

Färdigställt: 2016

Abstract:

The aim of this thesis is to examine how discourses appearing in a Swedish media debate in 2015 about the unruly public libraries relate to former, historical discourses concerning public libraries. Through a discourse analytical approach, I analyze the beliefs, norms and values of the public library as expressed by the various participants in the debate and how these statements relate to historical library discourses that have been prevalent in Sweden during the 1900s.

Two discourses were identified: the literary discourse and a discourse that perceive the library as a democratic meeting place. Within the literary discourse, which is clearly influenced by the public library ideas that became influential in Sweden in the early 1900s, emphasis is placed on the printed book; the public library is expected to be a place where silence reigns. Within the competing discourse, which has its roots in the 1970s, the library is seen as an open meeting place for various activities, not only for reading.

The literary discourse has been and still is the dominant discourse. Within the literary discourse the public library is seen as a tool for public education. In the early 1900s the workers and the less well-off would be formed into responsible citizens. In modern times, there have been changes within the discourse and now it is rather the well-behaved young people with an immigrant background that are subject to public library's attentions. The hegemonic position of the literary discourse makes the notion that there should be a careful silence in public libraries perceived as self-evident. This in turn affects the possibility to innovate and further develop public library activities.

Nyckelord: folkbibliotek, mediedebatt, diskursanalys, tystnad, stök, ordning, mötesplats, demokrati

Innehåll

1. Inledning.....	1
1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar.....	2
2. Tidigare forskning och litteraturgenomgång.....	4
2.1 Folkbibliotek och public library-idéer.....	4
2.2 Makttekniker och dominerande diskurser.....	6
2.3 Tidigare forskning om debatten om stökiga folkbibliotek.....	8
3. Teori och metod.....	10
3.1 Diskursanalys och diskursordning.....	10
3.2 Diskursbegreppet och makt.....	11
3.3 Metodologiska överväganden.....	12
3.4 Diskurs och media.....	14
4. Undersökning och analys.....	15
4.1 Den bokliga diskursen.....	15
4.2 Allaktivitetsdiskursen.....	17
4.3 Biblioteket som verktyg.....	18
4.4 ”Tysthetsnormen” introduceras.....	20
4.5 Ungdomar som problem.....	22
4.6 Nostalgiska tillbakablickar.....	22
4.7 Debatten ändrar inriktning.....	23
4.8 Polarisering och nyansering.....	25
5. Diskussion och slutsatser.....	28
5.1 Förslag till fortsatt forskning.....	30
Källförteckning.....	32
Bilaga: Förteckning över analyserade artiklar.....	34

1. Inledning

Alla ska självklart kunna gå på bibliotek, men man måste förstås uppföra sig som man gör på bibliotek. (Linder, P.J. A. 2015, Twitter)

Jag inleder denna uppsats med att citera ett inlägg på mikrobloggen Twitter som skribenten P.J. Anders Linder gjorde mitt under den då pågående debatten om stökiga folkbibliotek. I en och samma mening återfinns här nämligen två utsagor som ofta, låt vara med vissa språkliga variationer, återkommer i den analyserade debatten: folkbiblioteket är till för *alla* människor och på ett bibliotek förväntas besökaren *uppföra* sig på ett bestämt sätt.

Hur en biblioteksbesökare förväntas uppföra sig på ett bibliotek är tydligen så självklart och uppenbart att det inte behöver påtalas och än mindre göras manifest i skriven form (lägg särskilt märke till ordet ”förstås” i citatet). Underförstått förväntas en biblioteksbesökare iaktta hänsynsfull tystnad och undvika att i möjligaste mån störa andra besökare. På sin höjd kan det vara okej att viskande framföra en fråga till bibliotekarien som med vakande ögon och diskreta hyschanden ser till att ordning råder i det av böcker fyllda biblioteket.

Den som försöker tolka den citerade meningen ur ett diskursanalytiskt perspektiv frågar sig genast varför det är ”självklart” att biblioteken är till för alla. Har det alltid varit så och varifrån kommer denna, i och för sig sympatiska, idé? Den som läser Linders inlägg noggrant märker att för honom är inte alls biblioteket till för alla. Det är bara till för den som kan uppföra sig. Meningen slår knut på sig själv, huvudsatsen motsägs av bisatsen.

En lika intressant fråga att ställa sig är varför det är så ”självklart” hur man betar sig på ett bibliotek. Varifrån kommer ”tysthetsnormen”, ett begrepp som under den analyserade debatten myntas av den dåvarande generalsekreteraren i Svensk biblioteksförning, Niclas Lindberg, och som gett uppsatsen dess titel (Lindberg, N. 2015, Twitter)?

En forskare som tar på sig diskursanalytiska glasögon strävar efter att göra det välbekanta, det försanthållna och det som upplevs som naturligt främmande, ja rent av exotiskt. Det handlar om att försöka identifiera dessa självklarheter som är så självklara att få i vardagen ens reflekterar över dem – och kanske än mindre ifrågasätter dem – och finna vilka funktioner, inte minst ur ett maktperspektiv, olika utsagor har. Det kan finnas skäl att redan här ange den definition av begreppet ”diskurs” som jag har valt att använda i uppsatsen. Neumann skriver att ”en diskurs är ett system för skapande av en uppsättning utsagor och praktiker som, genom att få fotfäste inom olika institutioner, kan framstå som mer eller mindre normala.” (2003, s. 17)

I denna uppsats har jag för avsikt att genomföra en diskursanalytisk studie av debatten om stökiga folkbibliotek. Låt mig redan här nämna att jag inte är den första student som valt att undersöka just denna debatt; redan har två masteruppsatser, som på olika sätt analyserar debatten, lagts fram och det är inte orimligt att tänka sig att fler följer. Även om det empiriska material som analyseras delvis är gemensamt i uppsatserna, skiljer sig, som senare kommer att framgå, forskningsfrågorna åt.

Jag har, i ett första skede, försökt att identifiera de diskurser som förekommer i debatten om stökiga folkbibliotek. I ett andra skede har jag, med utgångspunkt i tidigare historisk forskning, försökt att följa dessa diskursers rottrådar tillbaka till det moderna folkbibliotekets grundande i början av 1900-talet. När uppstår de tankar som kommer till uttryck i debatten om stökiga folkbibliotek och vilka funktioner har de? Vad finns det till exempel för eventuella förbindelselänkar mellan Valfrid Palmgrens inflytelserika skrifter och artikeln av Paulina Neuding i *Svenska Dagbladet*, som den 16 maj 2015 inledde debatten om stökiga folkbibliotek?

Avsikten med denna uppsats är *inte* att undersöka om det är stökigt på folkbibliotek, oavsett vad som läggs i begreppet stök. En sådan undersökning hade förvisso varit intressant att göra, men det är alltså inte den forskningsuppgift jag har valt. Jag har istället intresserat mig för de *föreställningar* om folkbiblioteket som kommer till uttryck i debatten. Jag menar att bilder som sprids i massmedia har betydelse för de förväntningar som biblioteksanvändare och presumtiva sådana har på folkbiblioteket. Dessa bilder och förväntningar torde även påverka biblioteksanställda och politiker och, i förlängningen, folkbibliotekets verksamhet.

Uppsatsen bygger på en bestämd premiss: en diskurs uppstår inte i ett socialt, kulturellt och historiskt vakuum. En diskurs har alltid en historia. Jag hoppas att denna uppsats ska utgöra ett bidrag, om än blygsamt, till en sådan diskursernas historia.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Under 2015 rasade en debatt i media om ”stök” och social oro på svenska folkbibliotek. Debatten blev tämligen hätsk och relativt snart utkristalliserade sig två läger: dels debattörer som ser folkbiblioteken som en institution eller plats där normen är att det ska råda tystnad och lugn och där den kunskapstörstande allmänheten i ostördhet ska kunna ta del av den bokliga bildningen utan att behöva störas av ”ungdomsgång”, dels debattörer som lyfter fram biblioteket som en demokratisk mötesplats; ett allaktivitetshus, där alla människor, oavsett bakgrund får vistas samtidigt och där visst ”stök” måste accepteras.

Dessa hållningar går att uppfatta som uttryck för två diskurser där debattörerna, medvetet eller omedvetet, deltar i en diskursiv kamp som ytterst handlar om vilken syn man har på folkbiblioteket och dess verksamhet. I detta ligger ett maktperspektiv, den som talar om biblioteket utövar, åtminstone potentiellt, makt över hur folkbiblioteket uppfattas.

Min forskningsuppgift är att undersöka på vilka sätt debatten om stökiga folkbibliotek och de olika diskurser som är representerade i denna debatt förhåller sig till tidigare historiska diskurser om folkbibliotek. Mitt antagande är att det går att finna en röd tråd som löper från framväxten av folkbiblioteket i början av 1900-talet och fram till i dag. Denna röda tråd, föreställer jag mig, består av en dominerande, eller hegemonisk syn på biblioteket som ett ”kunskapens tempel”, där tystnad och ordning bör råda och där medborgarna inte bara bildas utan uppfostras och disciplineras till ansvarstagande medborgare.

Det är dock möjligt att antagandet inte stämmer och då är det intressant att undersöka om det har skett några brott i biblioteksdiskursen. Innebar 1970-talets diskurs om biblioteket som ett allaktivitetshus ett brott med det förflutna och lever denna diskurs kvar? Går det med andra ord att se en kontinuitet när det gäller synen på folkbiblioteket eller har synen på folkbiblioteket på något avgörande sätt förändrats under de dryga 100 år som gått sedan staten började engagera sig i folkbibliotekens verksamhet? Inom ramen för denna uppsats vore det en allt för stor uppgift att analysera texter från hela 1900-talet. Det historiska perspektivet bygger därför uteslutande på den tidigare historiska forskning som gjorts och som kommer att presenteras utförligt i ett senare avsnitt.

Genom ett diskursanalytiskt angreppssätt vill jag analysera vilka föreställningar, normer, värderingar och försanthållanden om folkbiblioteket som de olika deltagarna i debatten om stökiga folkbibliotek ger uttryck för och hur dessa utsagor förhåller sig till de historiska biblioteksdiskurser som förekommit i Sverige under 1900-talet.

Uppsatsen syftar till att fördjupa kunskapen om hur de diskurser som förekommer i debatten om stökiga folkbibliotek förhåller sig till tidigare, historiska diskurser som rör folkbibliotek.

För att uppnå syftet med uppsatsen har jag formulerat följande frågeställningar:

- Vilka föreställningar om folkbibliotek kommer till uttryck i debatten om stökiga folkbibliotek?
- Hur förhåller sig dessa föreställningar till historiska diskurser om folkbiblioteket?
- Har det funnits och finns det fortfarande någon dominerande diskurs inom folkbiblioteksområdet och vad utmärker i så fall den?

Det empiriska materialet i uppsatsen utgörs av artiklar publicerade i dags- och kvällstidningar i Stockholm, Göteborg och Malmö. Mer om urvalet återfinns i teori- och metodavsnittet.

2. Tidigare forskning och litteraturgenomgång

Jag kommer i detta avsnitt att närmare redogöra för forskningens syn på framväxten av det moderna svenska folkbiblioteket och peka på några centrala och aktuella, huvudsakligen diskursanalytiska studier inom biblioteks- och informationsvetenskapen, som skildrar denna utveckling. Redogörelsen, som fokuserar på de biblioteksdiskurser som har präglat det svenska folkbiblioteksväsendet under 1900-talet, kommer sedan att ligga till grund för den analys jag gör av de olika utsagorna i debatten om stökiga folkbibliotek. Avsnittet avslutas med en redogörelse för två akademiska uppsatser som behandlar debatten om stökiga folkbibliotek.

2.1 Folkbibliotek och public library-idéer

Det svenska folkbiblioteket, så som vi känner det i dag, är ett barn av det tidiga 1900-talet. En rimlig startpunkt kan vara 1905, då riksdagen beslutade om att införa statsbidrag för folkbiblioteksverksamheten (Hansson, 1998, s. 10). Detta innebär dock inte att folkbiblioteket var en ny uppfinning. Hedemark menar att folkbiblioteket är en produkt av upplysningen och skriver: ”Etablerandet av folkbiblioteken kan delvis sökas i ambitionen att med inspiration från upplysningsidéer bilda och förädla människor” (2009, s. 20).

Det fanns en rad föregångare till folkbiblioteket, varav de viktigaste biblioteken torde vara sockenbibliotek, arbetarbibliotek och nykterhetsrörelsens bibliotek. Hansson menar i avhandlingen *Om folkbibliotekens ideologiska identitet* att sockenbiblioteken blev ett verktyg för den konservativa eliten att upprätthålla sin makt; det handlade om folkuppföstran förklädd till folkbildning. Nationalism skulle uppmuntras och alla individer i samhället skulle inta sin plats ”i den stora samhällsorganismen” (Hansson, 1998, s. 60). Allmogen skulle uppfostras till fogliga medborgare ”vilka har att veta sin plats i den gudomliga statens stora hierarki” (Hansson, 1998, s. 75).

Folkrörelser som arbetarrörelsen och nykterhetsrörelsen skapade egna biblioteket med syfte att bilda de växande skarorna av arbetare. Målet var att få inflytande över utvecklingen i ett framväxande modernt samhälle, präglad av industrialisering och urbanisering. Hansson menar att en av grundtankarna med arbetarbibliotek var att ”förutom att stävja superi och liknande, att motverka en revolutionär utveckling i samhället” (1998, s. 72).

Vid 1800-talets mitt började ett nytt biblioteksideal att spridas från England och nordöstra USA, de så kallade public library-idéerna. Enligt detta ideal skulle biblioteken vara offentligt finansierade och ha ett bokbestånd som var gratis tillgängligt för hela befolkningen. Biblioteken skulle ha egna, välanpassade och inbjudande lokaler med generösa öppettider och helst skulle personalen vara utbildad. Biblioteken förväntades ha en läsesal med tillgång till referensböcker (Torstensson, 1996, s. 12).

Public library-idéerna började diskuteras i Norden i slutet av 1800-talet, men det dröjde ytterligare några år innan de fick ett verkligt genomslag. Vad drev denna utveckling?

Hansson ser det statliga intresset för folkbibliotek som en del i en medveten strategi för att integrera arbetarna i samhället och för att undvika att ”radikala samhällsomstörtande element” får inflytande (1998, s. 104).

Torstensson är i *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna* inne på snarlika tankegångar, men tycker sig kunna skönja en successiv utveckling av public library-idéerna i Sverige. Han menar att folkbiblioteken tidigt började uppfattas som ”skolor för demokratin” i en värld som utmärktes av konkurrens och fortskridande teknisk utveckling (Torstensson, 1996, s. 43).

Såväl Torstensson som Hansson framhåller betydelsen av Valfrid Palmgrens agiterande för public library-idéerna i Sverige. Hansson menar att hennes *Förslag angående de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för främjande av det allmänna biblioteksväsendet i Sverige* är den enskilda text som ”utan jämförelse” haft det största inflytandet på hur det svenska folkbiblioteksväsendet kom att utformas under 1900-talet (1998, s. 24). Palmgren, som valdes in i Stockholms stadsfullmäktige för de konservativa, skrev bland annat följande i *Bibliotek och folkuppfostran* 1909:

(. . .) att under en lugn stund i sällskap med sin bok få förflytta sig ur hvardagslivets gråa grå och fördjupa sig i ett intressant och lärorikt studium eller i njutningen af en fängslande skildring. Kort sagdt, biblioteket är den plats, där alla, ung och gammal, hög och låg, fattig och rik kunna samlas i samma önskan, i samma känsla inför samma Guds gåfva.” (citerad i Hansson, 1998, s. 108)

Lägg särskilt märke till formuleringen ”en lugn stund”. Ett bibliotek är i denna vision en plats där ordning och tystnad råder, där alla, oavsett ålder och klasstillhörighet, kan ägna sig åt tyst läsning. En regel om det tysta biblioteket, mer eller mindre formell, växer fram. Denna regel om tystnad lever kvar in i modern tid, men nu kanske mer av det informella slaget. I den brittiska studien *Libraries in a world of cultural change* formuleras det enligt följande:

The rule of silence, though no longer insisted upon, remains an unwritten and shared understanding; few other institutions share this rule. This reinforces the idea of the quiet haven in a sea of urban noise. (Greenhalgh, Worpole & Landry, 1995, s. 51.)

Marie L. Radford och Gary P. Radford skriver i en artikel, som är tydligt influerad av Foucault, att den västerländska bibliotekstraditionen utmärks av en syn på biblioteket som en bevarare av ordning (1997, s. 254) och att ”(...) the modern library experience for both librarian and user is structured by the value of order, control, and supression” (1997, s. 255).

Enligt Hansson finns det en tydlig konservativ identitet i folkbibliotekens diskurs och han skiljer sig därmed från forskare som ser en koppling mellan folkbiblioteken och det socialdemokratiska välfärdsprojektet. De två uppfattningarna är kanske dock inte så oförenliga som de först verkar. Frenander talar om ”hundra år av ganska försiktigt manövrerande” när det gäller statlig inblandning i folkbiblioteksväsendet (2012, s. 87). Folkbibliotekens diskurser tycks i någon mening ha varit tämligen oföränderliga och folkbiblioteksväsendet verkar inte ha utgjort ett område som präglats av större politiska strider. Hansson menar att folkbiblioteken har uppvisat en förmåga att anpassa sig till makten och liknar denna anpasslighet vid en ”ideologisk amöba” (1998, s. 143).

Hansson anser att den ”segrande linjen” blev en medelväg som innebar ”ett kritiskt övertagande av det borgerliga kulturarvet i syfte att behärska den borgerliga diskurs som blivit dominerande i Sverige vid sekelskiftet, men på arbetarrörelsens villkor” (1998, s. 77).

Det är lätt att tro att den borgerliga diskurs som Hansson talar om var något som en härskande elit så att säga påtvingade en underlägsen arbetarklass. Men diskursens makt är mer raffinerad än så. Etnologerna Frykman och Löfgren menar i *Den kultiverade människan* att diskurser kan fungera på subtila och föga förtryckande sätt. De skriver:

Vi måste granska de många sätt på vilka dessa nya ideal [borgerliga, förf. anm.] kommunicerades och internaliserades, hur de blev till drömmar och förhoppningar om ett bättre liv för stora delar av arbetarklassen, men även hur idealen omformades eller bekämpades. (Frykman & Löfgren, 1979, s. 117)

Här tycks Frykman och Löfgren ligga nära den maktanalys som Foucault gör, nämligen att makt inte bara handlar om repression och straff, utan att makt även är något produktivt som till och med kan generera drömmar om ett annat liv. Jag återkommer till Foucaults syn på makt i avsnittet som berör teori och metod.

2.2 Makttekniker och dominerande diskurser

Maktfrågor står i centrum för Dan Anderssons avhandling *Folkbibliotek makt och disciplinering*, som analyserar folkbibliotekets utveckling i Sverige mellan 1910 och 1990. Han är tydligt inspirerad av Foucault och försöker att identifiera de makttekniker som enligt honom bidrar till att uppfostra medborgarna. Andersson ser folkbiblioteket som ett verktyg för borgerligheten att disciplinera, pacificera och kultivera den ”oroliga arbetarklassen”. Borgerligheten oroade sig för ”fattigdom, alkoholbruket, omoralen och den bristande solidariteten i samhället” (Andersson, 2009, s. 177). En lösning på dessa problem, menar Andersson, var det moderna folkbiblioteket.

En av de makttekniker som Andersson lyfter fram är den så kallade panoptikonövervakningen, en maktteknik som Foucault analyserar i *Övervakning och straff* (1993). Ursprungligen var panoptikon ett sätt att kontrollera fångar, där fångvaktaren från ett torn kunde övervaka fångarna utan att dessa visste om de var övervakade eller inte. Foucault skriver: ”Den fulländade disciplinära apparaten skulle vara så beskaffad att det var möjligt att med en enda blick ständigt se allt” (1993, s. 203). I Anderssons version såg denna panoptikonövervakning inom folkbibliotekets domän ut enligt följande:

De nationella enheternas kontroll över böckernas kvalitet, öppettider och studiemetoder har denna form. De utgör en kontroll av att folkbiblioteken följer de gällande normerna och utgår från den hierarkiska indelningen av uppgifter på nationell, region och lokal nivå. Indelning och inrutning av personal, arbetsuppgifter och böcker gjorde det möjligt att observera och kontrollera verksamheten. (Andersson, 2009, s. 184-185)

En grundläggande tanke hos Andersson är att de makttekniker som förekommer inom folkbiblioteksområdet även är vanligt förekommande inom andra områden ”i samhället under den organiserade moderniteten” (2009, s. 189). Sålunda tycker sig Andersson se hur utbildningsväsendet, sexualupplysningen och kriminalvården genomsyras av lik-

nande makttekniker. Ett centralt begrepp hos Andersson är disciplinering. Vestheim använder samma begrepp och skriver att ”folkeopplysningstanken disciplinerade folket”, men betonar att det rörde sig om en *inre* självdisciplinering utan tvång som legitimerade ordnade sociala förändringar (1999, s. 183).

Hedemark gör i avhandlingen *Det föreställda biblioteket* (2009) en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier mellan 1970 och 2006. Hon identifierar tre diskurser som förekommer under perioden: den bokliga diskursen, den informationsförmedlande diskursen samt allaktivitetsdiskursen. Den bokliga diskursen har en lång historia och kan spåras tillbaka till 1900-talets början. Begrepp som förknippas med denna diskurs är ”tryckta böcker, skönlitteratur av god kvalitet samt läsning” (Hedemark, 2009, s. 149). I den bokliga diskursen ses folkbiblioteket främst som en kulturinstitution som har till uppgift att bevara kulturarvet. Enligt Hedemark tar sig den bokliga diskursens syn på användarna ofta uttryck i en ”bildande och fostrande syn”, användarna framställs som ”omedvetna om vad som är bäst för dem” (2009, s. 150).

I den bokliga diskursen återkommer argument som har förekommit sedan grundandet av det moderna folkbiblioteksväsendet. Hedemark noterar även att barn, ungdomar och olika eftersatta grupper särskilt framhålls inom den bokliga diskursen och detta ”enligt linjer som påminner om dem som framfördes redan i början av seklet” (2009 s. 150). Ungdomar ses inom denna diskurs ofta som problematiska.

Ett verkligt skräckscenario som målas upp i flera utsagor är att ungdomar utan tillgång till bibliotek inte bara kommer att förbli obildade, de riskerar också att gå vilse i tillvaron och börja ”hänga på stan” eller i tunnelbanan. Underförstått är att ungdomar i någon bemärkelse kommer att råka illa ut. (Hedemark, 2009, s. 132)

Inom den informationsförmedlande diskursen är den centrala uppfattningen att bibliotekets viktigaste uppgift är att förmedla information, och det oavsett medieformat. Denna diskurs beskrivs av Hedemark som framåtblickande. Bibliotekarierna förväntas inte i första hand besitta kunskaper om skönlitteratur, utan den eftersträvarvärda kompetensen handlar om kunskapsorganisation och tekniska färdigheter (Hedemark, 2009, s. 152).

Allaktivitetsdiskursen, slutligen, har enligt Hedemark vissa likheter med den informationsförmedlande diskursen. ”Båda diskurserna rymmer (...) en ambition till förändring av bibliotekets verksamhet” (Hedemark, 2009, s. 152). Allaktivitetsdiskursen, som hade ett dominerande inflytande under 1970-talet, kanske under påverkan av rådande politiska klimat, utmärks av en breddad syn på bibliotekets uppgifter och aktiviteter. Folkbiblioteket ses i denna diskurs som en mötesplats i det lokala samhället (Hedemark, 2009, s.161).

Av de tre diskurserna är det den bokliga diskursen som har varit den mest dominerande och också den mest långlivade. Detta har, menar Hedemark, bidragit till att bevara en traditionell syn på biblioteket som fungerar ”konserverande på institutionen och dess personal” (2009, s. 161). När denna traditionella bild ifrågasätts uppstår, vilket senare kommer att framgå, gärna debatt.

2.3 Tidigare forskning om debatten om stökiga folkbibliotek

Som tidigare nämnts är detta inte den första uppsats som behandlar och analyserar debatten om stökiga folkbibliotek. En förklaring till att flera studenter på högskolenivå har valt att analysera den aktuella debatten kan möjligen ha att göra med det stora genomslag debatten fick. I jämförelse med de debatter som Hedemark analyserar i sin avhandling framstår debatten om stökiga folkbibliotek som mer intensiv och hätsk. Uppenbarligen rörde debatten upp känslor och framkallade reaktioner som tyder på att den rörde något väsentligt som knappast enbart har med folkbibliotekens verksamhet att göra. Debatten tangerade i samhällsdebatten aktuella frågor som integration, utanförskap och samhällets upplevda oförmåga att hantera sociala problem i förorten.

McDowell identifierar i masteruppsatsen *Högljudda och tystade ungdomsgång* (2016) två diskurser som förekommer i debatten: tysthetsdiskursen och öppenhetsdiskursen. I den förra ”vill anhängarna ha ett tyst bibliotek som framförallt är tillägnat besökare som vill använda biblioteket för att låna böcker, läsa och studera” och i den senare diskursen ”menar anhängarna istället att biblioteket måste vara en öppen plats som förutom böcker tillhandahåller ett varierat utbud av tjänster och aktiviteter som inte stänger ute vissa grupper” (McDowell, 2016, s. 57). McDowell menar att ungdomsgång i debatten pekas ut som det stora problemet samtidigt som denna vagt definierade grupp utestängs ur debatten. Författaren skriver:

Min analys visar att denna grupp ensidigt framställs som förknippade med problem och att deras perspektiv i stort utestängs, ignoreras och/eller bedöms som mindre viktigt. Gruppen konstrueras dessutom utifrån stereotypiserande, andrafierande och diskriminerande principer (McDowell, 2016, s. 57)

Karlsson och Nordlander har i masteruppsatsen *Vem har trampat på Glaskupan?* (2016) analyserat samma debatt ur ett diskursanalytiskt perspektiv. Deras slutsatser ligger nära McDowells och även de identifierar två diskurser: den bokliga diskursen och allaktivitetsdiskursen. Den bokliga diskursen, som främst företräds av ledarskribenter, pekas ut som den dominerande diskursen. Författarna använder begreppet ”stigma” för att belysa hur missbrukare, hemlösa och ungdomar blir utpekade som problem i debatten (Karlsson & Nordlander, 2016, s. 85). Dessa grupper påstås skapa otrygghet och i debatten är ett återkommande tema att detta går ut över barn i socioekonomiskt utsatta områden.

Vi menar att användarsynen i debatten är paternalistisk eftersom debattörerna eftersöker ett lugnt folkbibliotek för ”barnens” skull och inte för sin egen skull. Precis som ungdomarna så menar vi att också barnen framställs som att de bär tribala stigma. (Karlsson & Nordlander, 2016, s. 85)

Jag delar i stort sett de uppfattningar som framförs och de slutsatser som dras i de bägge masteruppsatserna som här kortfattat har berörts. En fråga som då självklart är rimlig att ställa sig är varför det finns anledning att ytterligare fördjupa sig i debatten om stökiga folkbibliotek. Varför ytterligare en uppsats som, åtminstone delvis, analyserar samma empiriska material? Mitt svar på den frågan är att det går att ställa olika forskningsfrågor till det aktuella, empiriska materialet. En dimension som saknas i McDowells uppsats och som endast berörs mer schematiskt i Karlsson och Nordlanders uppsats är den

historiska dimensionen. Fokus i min uppsats ligger på att analysera debatten om stökiga bibliotek ur ett historiskt perspektiv och jag hoppas med det angreppssättet belysa delvis andra aspekter än McDowell och Karlsson och Nordlander gör i sina uppsatser. Målsättningen är att komplettera och fördjupa den forskning som redan gjorts.

3. Teori och metod

I detta avsnitt redogör jag inledningsvis för de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för denna uppsats för att sedan övergå till en beskrivning av den metod som används. I avsnittet berörs även frågan om forskarens problematiska roll i en diskursanalys. Dessutom redogör jag för de överväganden som gjorts vid insamling och urval av det empiriska materialet. Avslutningsvis pekar jag på några utmärkande drag i mediedebatter och introducerar begrepp som har använts som analysredskap. Vissa frågor som berörs i detta avsnitt kommer att utvecklas vidare i undersöknings- och analysdelen.

3.1 Diskursanalys och diskursordning

Vad innebär det att göra en diskursanalys? Den som fördjupar sig i vetenskapliga metodböcker finner snart att det finns en rad olika sätt att kvalitativt analysera texter utifrån ett diskursanalytiskt perspektiv. Det finns dock några grundläggande gemensamma, epistemologiska drag som förenar.

Kunskapsteoretiskt vilar diskursanalys på en socialkonstruktionistisk grund (Hedemark, 2009; Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Med denna syn uppfattas verkligheten som socialt konstruerad och inte som objektiv. Verkligheten är med andra ord ingenting som finns ”där ute”, fix och färdig att analysera för forskaren. Tvärtom konstrueras verkligheten med hjälp av språket och kunskapen om denna konstruerade verklighet påverkas av var vi befinner oss i tid och rum. Den tidsliga dimensionen är värd att särskilt betona i denna uppsats som har ett uttalat historiskt perspektiv. Den socialt konstruerade verkligheten påverkas av den historiska kontexten och det är rimligt att anta att till exempel ett begrepp som ”folkbibliotek”, och inte minst föreställningar om vad ett folkbibliotek är, genomgår förändringar över tid. Samtidigt tycks det finnas en diskursiv tröghet som gör att sociala praktiker kan fortleva under lång tid.

En bärande tanke i denna uppsats är att vissa föreställningar om folkbiblioteket, som till exempel att det bör råda ordning och tystnad inom institutionens väggar, har en lång historia. I debatten om stökiga folkbibliotek utmanas, som vi kommer att se, vissa av de föreställningar om folkbibliotek som kan sägas ha etablerats i och med bildandet av det moderna folkbiblioteksväsendet i Sverige i början av 1900-talet. Att debatten blev så intensiv kan möjligen förklaras av att vissa ”självklarheter” och uppenbara ”sanningar” om folkbiblioteket ifrågasattes. Detta tycks ha utlöst en diskursiv kamp. Neumann menar att det ”krävs ett hårt diskursivt arbete för att upprätthålla en diskurs” och att detta arbete ”fungerar självbevarande för de rådande sociala praktikerna och försvårar både möjligheten att formulera och introducera andra sociala praktiker” (Neumann, 2003, s. 120). I denna uppsats har jag för avsikt att analysera det diskursiva arbete som debatt-deltagarna bedriver.

En vanlig invändning mot diskursanalytisk forskning är att den leder till den orimliga slutsatsen att det inte finns någon verklighet utanför diskursen. De flesta tänkande varelser inser naturligtvis att detta inte kan stämma. Självkänt finns det en verklighet, eller

kanske till och med verkligheter, utanför diskursen men det är bara genom språket som vi kan göra oss ett begrepp om den/dessa. Eller annorlunda uttryckt:

Med hjälp av språket skapar vi representationer av verkligheten, som aldrig bara är speglingar av en redan existerande verklighet – representationerna bidrar till att skapa den. Det betyder inte att verkligheten inte finns; betydelser och representationer är nog så verkliga. Den fysiska världen finns också, men den får bara betydelse genom diskurs. (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 15)

Diskurser *föreställer* alltså verkligheten. Men diskurser är inte passiva utan bidrar till att skapa, förändra eller konstruera verkligheten ”genom läggandet av tyngdpunkter och givande av selektiva skildringar.” (Börjesson, 2003, s. 19) Som Hedemark framhåller produceras kunskap om verkligheten när olika sociala och kulturella grupper skapar ”gemensamma försanthållanden” (2009, s. 30). Dessa försanthållanden är dock aldrig ristade i sten utan är ständigt föremål för förändringar och förhandlingar. Inom gruppe- ringar som upprätthåller en viss diskurs pågår en kamp om vad som är sant eller falskt. Det är denna diskursiva kamp som ofta står i fokus i diskursanalytiska studier, inklusive denna.

Ett centralt begrepp för att förstå denna kamp är ”diskursordning”. Inom den domän inom samhället som folkbiblioteket utgör kan det samtidigt finnas två eller flera diskurser som för en kamp om vad som ska utmärka ett folkbibliotek. När det råder öppen konflikt, som fallet kan sägas ha varit under debatten om stökiga folkbibliotek, talar diskursanalytikern om att det råder antagonism. När motsatsen föreligger, när en dominerande diskurs så att säga får stå oemotsagd och upplevs som oproblematiserad och okontroversiell, talar diskursanalytikern om att det råder hegemoni (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 64). En tanke som ska prövas i denna uppsats är om föreställningen om det tysta biblioteket fortfarande ingår i en dominerande, hegemonisk diskurs som utmanas av en underordnad antagonistisk diskurs. Med begreppet dominerande diskurs avser jag i denna uppsats den diskurs, som under en viss period, tydligast präglar folkbibliotekets diskursordning och som därmed kan sägas utgöra den förhärskande diskursen. Hedemark anser att det i vissa fall kan vara en förutsättning att argumentera utifrån en dominerande diskurs för att ens få tillträde till och utrymme i en debatt (2009, s. 72).

3.2 Diskursbegreppet och makt

Begreppen diskurs och diskursanalys är intimt förknippade med den franske filosofen och idéhistorikern Michel Foucault (1926–1984). Inte minst har hans syn på makt haft ett stort inflytande på forskare som ägnar sig åt diskursanalys. Att på ett kortfattat, enkelt och entydigt sätt redogöra för Foucaults syn på makt låter sig knappast göras. I denna uppsats kan det räcka med att peka på det intima samband som enligt honom finns mellan kunskap och makt. Börjesson menar att kunskap och makt hos Foucault är helt sammanflätade (2003, s. 36). Den som producerar kunskap utöver samtidigt makt.

Makt associeras ofta till något som är förtryckande och repressivt. Hedemark framhåller dock det unika med Foucaults syn på makt, nämligen att makt kan vara produktiv och ge upphov till diskursiva praktiker (2009, s. 34). Med denna syn bidrar makt till att producera kunskap. Börjesson skriver att ”med diskurser skapas mening, sammanhang och förståelse” (2003, s. 23).

Bergström och Boréus framhåller att begreppet makt i diskursanalytiska ansatser tenderar att betyda makt över tanken (2012, s. 400). Det är också denna tillämpning av maktbegreppet som används i denna uppsats. Om makt handlar om makten över tanken är det naturligtvis rimligt att anta att vissa grupper har större makt över tanken än andra. En etablerad ledarskribent på en rikstäckande dagstidning med stor spridning kan exempelvis förväntas ha större makt över tanken än en biblioteksbesökare som framför en åsikt till en bibliotekarie.

I denna uppsats har jag intresserat mig för vilka personer, eller kanske snarare *grupper* av personer, som förekommer i debatten. Jag har kort sagt intresserat mig för vilka personer som, genom att framföra olika utsagor i debatten, är *uttalare* och vilka, som genom att endast bli omskriva i debatten, är *omtalade* (Hedemark, 2009, s. 36). I debatten bidrar företrädare för flera professioner, som exempelvis bibliotekarier, journalister och författare, med olika utsagor om situationen på folkbibliotek. Samtidigt finns det andra grupper, som exempelvis biblioteksbesökare och ungdomar som påstås bidra till ”stöket”, som endast blir omskrivna i debatten.

Neumann påpekar att *utsagan* är den grundläggande analysenheten för diskursanalytikern och menar, som nämndes i uppsatsens inledning, att ”en diskurs är ett system för skapande av en uppsättning utsagor och praktiker som, genom att få fotfäste inom olika institutioner, kan framstå som mer eller mindre normala.” (2003, s. 17) För diskursanalytikern gäller det att få syn på vad detta ”normala” är. Detta kan naturligtvis ställa till problem eftersom forskaren själv oundvikligen är en del av det samhälle han eller hon vill granska. Winther Jørgensen & Phillips skriver att forskaren delar ”många av de självklarheter som ligger i ens material” och att utmaningen ligger i att förstå hur vissa utsagor ”blir accepterade som sanna och andra inte” (2000, s. 28).

Foucault skriver i *Vetandets arkeologi* att han bidrar till ”en diskurs om diskurser” (2002, s. 254). Hur ska en diskursanalytisk forskare förhålla sig till detta? Riskerar inte denna uppsats att bara bli ännu ett debattinlägg i debatten om stökiga folkbibliotek? Ett sätt att förhålla sig till detta problem är att vara öppen med de teoretiska och metodologiska utgångspunkterna för uppsatsen (Hedemark, 2009, s. 41).

Jag har i detta avsnitt redogjort för uppsatsens teoretiska utgångspunkter och övergår i nästa avsnitt till att beskriva hur jag rent praktiskt har gått till väga när jag analyserat det empiriska materialet och hur jag har ställt det i relation till tidigare diskursanalytisk forskning om folkbibliotek.

3.3 Metodologiska överväganden

Denna uppsats har en historisk ansats. Det ska dock påpekas att jag inte självständigt har analyserat historiska utsagor om folkbibliotek. Här har jag istället förlitat mig på tidigare diskursanalytiska studier av det svenska folkbibliotekets framväxt och vidare utveckling under 1900-talet. Min uppgift har istället varit att analysera de olika utsagor som gjordes under debatten om stökiga folkbibliotek för att se hur de förhåller sig till historiska utsagor om folkbiblioteket, så som dessa har analyserats av andra diskursanalytiskt inriktade forskare inom främst biblioteks- och informationsvetenskapen.

När jag analyserat det empiriska materialet har jag låtit mig inspireras av den riktning inom diskursanalysen som går under benämningen kritisk diskursanalys och som bland annat företräds av Norman Fairclough. En bärande tanke inom den kritiska diskursanalysen är att ”diskursiva praktiker bidrar till att skapa och reproducera ojämlika maktförhållanden mellan sociala grupper” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 69). Det kan till exempel handla om ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män samt, vilket är av särskilt intresse i denna uppsats, mellan etniska minoriteter och majoriteten.

I *Media discourse* redogör Fairclough för ”dominant discourses” och ”oppositional discourses” (1995, s. 98), begrepp som kan översättas med ”dominerande diskurser” och ”oppositionella diskurser”. Dessa begrepp knyter an till och är nära besläktade med begreppen hegemoni och antagonism som jag tidigare redogjort för. Jag har strävat efter att identifiera de dominerande och oppositionella diskurser som förekommer i debatten om stökiga bibliotek. Jag har sedan försökt att undersöka hur dessa diskurser förhåller sig till historiska diskurser inom folkbiblioteksområdet. Ett antagande är att de uppfattningar om folkbiblioteket som framkommer i debatten om stökiga bibliotek, åtminstone delvis, är återspeglings av utsagor som förekommit historiskt. Föreställningen om det tysta biblioteket är inget nytt påfund. Det är en föreställning med en historia. På samma sätt är föreställningen om biblioteket som ett demokratiskt allaktivitetshus, som inte enbart fokuserar på böcker och tyst läsning, på intet sätt ny. Även den föreställningen har en historia.

En grundläggande tanke inom den kritiska diskursanalysen är att det inte är tillräckligt att göra en språklig granskning av utsagor som ingår i ett empiriskt material. För att nå förståelse för varför dessa utsagor förekommer måste forskaren sätta in dem i en samhällelig och historisk kontext. Hur kommer det sig att debatten om stökiga folkbibliotek utbröt just i vår tid och vad är det ett tecken på? Går det att dra några historiska paralleller? Jag återkommer till frågorna i slutet av uppsatsen.

Den empiriska undersökningen måste med nödvändighet avgränsas. En första ambition var att läsa samtliga texter i den aktuella debatten om stökiga folkbibliotek. Det rör sig dock om ett tämligen omfattande material, bestående av debattartiklar, reportage och inslag som publicerats i såväl lokalpress, fackpress, rikstäckande tidningar som i etermedier. Till detta kommer en omfattande debatt som fördes i sociala medier. För att begränsa det empiriska materialet och möjliggöra en mer ingående textanalys har jag valt att endast närläsa texter som publicerats i följande storstadstidningar: *Svenska Dagbladet*, *Dagens Nyheter*, *Göteborgs-Posten*, *Sydsvenska Dagbladet*, *Expressen* samt *Aftonbladet*. Jag har strävat efter att identifiera och läsa samtliga texter i de valda dags- och kvällstidningarna som berör den aktuella debatten. Artiklarna, totalt 27 till antalet, publicerades mellan den 16 maj 2015 och den 30 januari 2016. Artiklarna, som i och med att de publicerades i landets största dags- och kvällstidningar kan antas ha fått ett stort publikt genomslag, har identifierats genom sökningar på webben och i databasen Mediarkivet. Ett inlägg på Twitter av den dåvarande generalsekreteraren i Svensk biblioteksforening, Niclas Lindberg, har också blivit föremål för analys av det enkla skälet att detta inlägg kom att ha en avgörande inverkan på debatten.

Hur har jag då rent praktiskt gått till väga när jag analyserat de valda texterna? Diskursanalys bygger på närläsning av texter; en tidskrävande och grannlaga uppgift som gör det nödvändigt att begränsa det analyserade materialet. Genom att konsekvent ställa samma tre frågor till texterna, som har lästs upprepade gånger, har jag strävat efter att

blottlägga föreställningar om det ideala folkbiblioteket som framkommer i det empiriska materialet. Frågorna som jag har ställt till texterna, och här har jag låtit mig influeras av Bergström och Boréus (2012, s. 411), lyder: *Vad är problemet? Vad är orsaken till problemet? Vad är lösningen på problemet?* Frågorna bör här uppfattas som mina analysredskap och inte som forskningsfrågor.

3.4 Diskurs och media

Innan jag övergår till analysen av det empiriska materialet kan det vara på sin plats att något beröra det faktum att det är texter, företrädesvis debattartiklar publicerade i dags- och kvällstidningar, som analyseras.

Hedemark framhåller att det finns en medielogik där ”förenkling, tillspetsning, vinkling, polarisering och personifiering” är återkommande inslag (2009, s. 41). Ur ett diskursanalytiskt perspektiv framstår debattartiklar som ett tacksamt studieobjekt, inte minst därför att den som författar en dylik artikel kan förväntas vara mån om att renodla argumenten och driva en tydlig tes. I en mediedebatt är det därför rimligt att anta att olika diskurser ”framträder på ett antagonistiskt sätt” (Hedemark, 2009, s. 41).

Fairclough använder begreppet ”discoursal overkill” för att peka på hur det är vanligt att den som deltar i en massmedial debatt tenderar att spetsa till argumenten och gå i uttalad polemik mot andra debattdeltagare (1995, s. 101). När jag har analyserat det empiriska materialet har jag försökt att urskilja om det finns några exempel på dylika diskursiva tekniker och i så fall vilka funktioner de fyller i debatten. Ett exempel på en sådan diskursiv teknik kan vara när en debattör medvetet väljer att använda värdeladdade ord.

Kroon framhåller i avhandlingen *Debattens dynamik* att den journalistiska formen gynnar ett berättande ”där dramatik, förenklingar och polarisering lyfts fram och blixtbelyses på bekostnad av mindre iögonfallande aspekter (2001, s. 18). Ett annat viktigt drag i mediedebatter är att de olika texterna vanligen förhåller sig till andra texter i debatten. De olika artiklarna bildar en ”intertextuell kedja”; artiklarna har en intern relation som innebär att de bygger på varandra (Kroon, 2001, s. 50). Detta kan bland annat visa sig i att vissa utsagor i en debatt återkommande citeras. Jag har under analysarbetet med det empiriska materialet försökt att urskilja eventuella intertextuella kedjor.

Kroon pekar på hur det är vanligt i massmediala debatter att en enda utsaga återkommande diskuteras, repeteras och citeras i olika sammanhang. Hon kallar detta för debattens ”avgörande moment”, som ”får stå som symbol för originalhändelsen i sin helhet” (Kroon, 2001, s. 122). Jag har i denna uppsats strävat efter att försöka identifiera om det finns några dylika avgörande moment i den analyserade debatten.

Genom att använda begreppen ”intertextuell kedja”, ”discoursal overkill” och ”avgörande moment” som analytiska redskap hoppas jag kunna fördjupa förståelsen av hur den undersökta debatten kom att utvecklas.

4. Undersökning och analys

I detta avsnitt presenteras, redovisas och analyseras tematiskt det empiriska material som denna uppsats bygger på. Jag har alltså, vilket är vanligt i diskursanalytiska studier, vävt samman presentation och analys och medvetet valt att vara tämligen generös med att citera ur de tidningstexter som utgör det empiriska materialet. Min förhoppning är att läsaren genom detta framställningssätt lättare ska kunna bilda sig en uppfattning om det rimliga i mina tolkningar och de historiska jämförelser som löpande görs. Samtliga artiklar som analyseras finns tillgängliga på nätet och återfinns med webbadresser i en bilaga i slutet av uppsatsen.

4.1 Den bokliga diskursen

Debatten om stökiga bibliotek inleds den 16 maj 2015 när Paulina Neuding, jurist och tidigare chefredaktör för tidskriften *Neo*, publicerar en kolumn i *Svenska Dagbladet* under rubriken ”*Social oro ger stök på bibliotek*”. Det kan finnas anledning att analysera denna text något mer ingående än andra texter eftersom den på ett så tydligt sätt bildar utgångspunkt för senare inlägg i den aktuella debatten.

Begreppet ”stök” dyker upp redan i rubriken till Neudings text. Detta vardagliga och tämligen oprecisa substantiv återkommer frekvent i den efterföljande debatten och ges en rad olika innebörder. I Svenska akademiens ordlista anges följande synonymer till adjektivet ”stökig”: ostädad, besvärlig och bråkig (Stökig, u.å). I debatten om stökiga folkbibliotek ges begreppet en rad vitt skilda betydelser; det kan vara allt från ungdomar som kastar solrosfrön på golvet (Neuding, P. 2015b, art. 9) till betydligt allvarligare företeelser, som närmast är att betrakta som kriminella, som hot och våld (Neuding, P. 2016a, art. 27). Att stökbegreppet är så oprecist gör att det kan laddas med olika betydelser och därmed bli föremål för en diskursiv kamp.

Det är även värt att notera att uttrycket ”social oro” förekommer i rubriken. I likhet med ordet ”stök” är det ett uttryck som återkommer i debatten utan att det får någon närmare definition. Begreppet tycks i debatten närmast användas för att signalera att det påstådda stöket på folkbibliotek är ett tecken eller symtom på allvarligare samhällsproblem. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ger i en rapport följande definition: ”Social oro är olika typer av utfall eller angrepp på det som samhällets institutioner ser som önskvärt att skydda” (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, 2014).

Som senare kommer att framgå förhåller sig nästan samtliga debattörer intertextuellt till Neudings inledande text genom ymniga referenser och det är också påfallande hur hennes verklighetsbeskrivning accepteras som ”sann” och i någon mening oproblematiserad av en majoritet av dem som deltar i debatten. Texten inleds på följande sätt:

Sedan några månader har stökiga ungdomar och unga män hållit till på biblioteket i Hässelby villastad. Väktare har fått tillkallas flera gånger. Därför kommer biblioteket att hålla stängt på eftermiddagarna framöver, rapporterar Hässelby Tidning. (Neuding, P. 2015a, art. 1)

Redan i den första meningen slår författaren fast vilka som är orsaken till det upplevda problemet med social oro på bibliotek. Det är ”stökiga ungdomar och unga män” som här tilldelas en tydlig roll som skyldiga till stöket. Det är dock inte företrädare för denna kategori som kommer till tals i artikeln; ”stökiga ungdomar” blir aldrig uttalare i debatten, bara omtalade. Efter att ha refererat en rad nyhetsartiklar som skildrar olika händelser där ”bråk” och ”stök” har förekommit på folkbibliotek på olika håll i landet introducerar Neuding ett talande subjekt i artikeln. Det är en anonym bibliotekarie som citeras. Att det talande subjektet framträder anonymt bidrar möjligen till att hos läsaren frammana en bild av att det är något känsligt, kanske rentav potentiellt farligt, som bibliotekarien har att förmedla.

– De här gängen visar en total brist på respekt som går över i fientlighet. Jag upplever att jag representerar den delen av samhället de hatar, de betar sig som att de inte skiljer biblioteket från skolan eller polisen, säger en bibliotekarie som jag [Neuding, förf. anm.] talar med.

– Det handlar om sociala problem som drabbar alla i området, och som vi inte kommer tillrätta med. Jag träffar mormödrar och pappor som tycker att situationen med gäng som sprider rädsla är skit och vill flytta härifrån. (Neuding, P. 2015a, art. 1)

Med hjälp av detta citat har Neuding ytterligare preciserat vilka som orsakar denna upplevda sociala oro på biblioteket; det är alltså inte bara ”stökiga ungdomar och unga män” i största allmänhet som orsakar problem, dessa kategorier tycks dessutom ingå i någon form av ”gäng”. Vilka ”de här gängen” är och vilka som ingår i dem får inte läsaren veta, men ett begrepp som ”gäng” väcker sannolikt hos somliga läsare associationer till kriminalitet och organiserad brottslighet i socialt utsatta förortsområden.

Vad vi däremot får veta är att de sociala problemen ”drabbar alla i området”. ”Mormödrar och pappor” överväger att flytta, men det finns även andra offer. Med hänvisning till den anonyme bibliotekarien pekar Neuding ut en kategori som tycks drabbas extra hårt:

Han [den anonyme bibliotekarien, förf. anm.] pekar på att några som påverkats särskilt är skolelever, framför allt med invandrabakgrund, som suttit på bibblan och pluggat. Det kan de inte göra nu. (Neuding, P. 2015a, art. 1)

Här kommer Neudings syn på biblioteket tydligt fram. Ett bibliotek är en plats där det ska vara möjligt att studera. Underförstått är att detta kräver studiero och frånvaro av stök, det vill säga ordning. Den som behöver denna studiero är inte artikelförfattaren och den anonyme bibliotekarien, utan elever, främst med ”invandrabakgrund”.

Detta citat går att se mot bakgrund av den historiska diskurs som jag hädanefter, med hänvisning till Hedemark (2009) och Karlsson & Nordlander (2016), väljer att kalla för *den bokliga diskursen*. I denna diskurs, som varit förekommande åtminstone sedan början av 1900-talet, utgör folkbiblioteket, bland annat, ett verktyg för att fostra människor till medborgare. Hansson tolkar det statliga biblioteksintresset vid tiden för genombrottet för det moderna folkbiblioteket som ”ett led i en strategi för att integrera underklassen i allmänhet, och arbetarna i synnerhet, i den snabba samhällsutvecklingen” (1998, s. 104). Om det i det förra seklets början var underklassen och arbetarna som skulle integreras med hjälp av folkbiblioteket som verktyg, så tycks nu andra grupper

stå i fokus. Nu är det istället ungdomar med ”invandrabakgrund” som ska integreras genom att få möjlighet att studera på folkbiblioteket utan att bli störda.

Neuding introducerar alltså ytterligare en kategori, ”skolelever med invandrabakgrund”, men inte heller företrädare för denna kategori kommer till tals i artikeln, den blir bara omtalad. Författaren avslutar istället texten med ännu ett anonymt citat. Denna gång är det ”en 66-årig kvinna som gått till samma bibliotek i tjugo år”, som berättar att hon lämnar sina böcker och går om ”gängen dyker upp” (Neuding, P. 2015a, art. 1).

Som tidigare nämnts har jag valt att ställa samma tre frågor till de analyserade texterna. De är tydligt att Neudings inledande artikel besvarar de två frågorna: vad är problemet och vad är orsaken till problemet? Den tredje frågan, den som handlar om lösningen på det påstådda problemet, blir dock ännu så länge obesvarad, vilket inbjuder till debatt.

Kroon pekar, som tidigare nämnts, på hur det är vanligt i massmediala debatter att en enda utsaga återkommande diskuteras, repeteras och citeras. En sådan typ av flitigt citerad utsaga kan utgöra ett ”avgörande moment” (Kroon, 2001, s. 122). Neudings första artikel tolkas i denna uppsats som ett av två avgörande moment i debatten om stökiga folkbibliotek (vad det andra avgörande momentet är återkommer jag till senare). Det är i denna artikel som det upplevda problemet presenteras: ”Ungdomar”, ”unga män” och ”gäng” skapar oro på folkbibliotek, vilket främst går ut över ”skolelever med invandrabakgrund”. Denna text, som inte presenterar några explicita förslag på lösningar till problemet, utgör en slags försanthållen fond mot vilken samtliga debattörer i den efterföljande debatten måste förhålla sig. Neudings verklighetsbeskrivning och problembild tycks accepteras oavsett vilken syn de olika debattörerna har på folkbibliotekets uppgifter.

4.2 Allaktivitetsdiskursen

Om Paulina Neudings kolumn kan sägas ingå i en boklig diskurs om folkbiblioteken förhåller det sig annorlunda med det svar som Katti Hoflin, stadsbibliotekarie i Stockholm, publicerar i *Svenska Dagbladet* knappt ett par veckor senare. Under rubriken ”*Kommentar av Katti Hoflin om social oro på bibliotek*” argumenterar hon för att folkbiblioteket ska vara en plats som är öppen för alla oavsett ålder, klasstillhörighet och etnicitet. Folkbiblioteket är, enligt henne, inte enbart en plats för tyst läsning. Tvärtom:

När livet går sönder, när en inte får vara med, när en är orolig och har ångest. När en ska klara den där svåra examen. Eller när en har fått den där livslånga kärleken till berättelser och inte kan hejda sig. De kommer från världens alla hörn. De kommer för att vila, för att fördjupa sig, för att mötas, kyssas. Eller vara ensam ihop med andra.
(Hoflin, K, 2015a, art. 2)

Som stadsbibliotekarie är Hoflin en person med maktbefogenheter som hon tilldelats i kraft av sitt ämbete. Det är dock intressant att notera att hon knappast uttrycker sig på det sätt som en person med offentlig makt traditionellt har förväntats uttrycka sig. I sin diskursanalytiska forskning tycker sig Fairclough se tendenser i det senmoderna samhället till en informalisering av språket, inte minst i massmedia. I en central passus i *Media Discourse* skriver han:

The shift towards greater informality and more conversation-like [...] discourse is a general one not only in the media but in many domains of public discourse, including medical consultation. They are part of general changes in social relations and cultural values which have been discussed in terms of individualism, 'detraditionalization' and 'informalization', affecting relations of authority, relations between public and private domains of social life, and the wider society. (Fairclough, 1995, s. 51)

Det finns flera exempel i Hoflins text på mer informella uttryck som bidrar till att skapa en intimisering mellan författaren och den tänkta läsaren. Hoflin vill uppenbarligen inte framställa sig själv som en högt uppsatt och auktoritär bibliotekschef som pekar med hela handen och föreskriver hur biblioteksbesökare ska uppträda. Istället använder hon formuleringar som "schysst beteende" och föreslår att Paulina Neuding ska "gå en mil i en annans skor först" innan hon uttalar sig (Hoflin, K. 2015a, art. 2). Noterbart är att Hoflin, på ett sätt som förefaller medvetet, använder det indefinita pronomenet "en" istället för "man" för att markera könsneutralitet.

Hoflin framstår i sitt debattinlägg som en tydlig företrädare för den *allaktivitetsdiskurs* som Hedemark analyserar i sin avhandling (2009) och som denna forskare ser som den dominerande biblioteksdiskursen under 1970-talet. I denna diskurs, som enligt Hedemark uppstår under ett decennium av stora samhällsförändringar och en tydlig vänsterorientering, är det inte tryckta böcker och läsfrämjande insatser som står i centrum. Det eftersträvarsvärda biblioteket har istället en bred och tillåtande verksamhet som består av en rad olika aktiviteter som tidigare inte förekommit. "Exempel på sådana är olika former av uppsökande verksamheter, politiska debatter och utställningar" (Hedemark, 2009, s. 51).

Att folkbiblioteket inte enbart är en plats för tyst läsning är Hoflin tydlig med:

Alla ska kunna finnas i ett bibliotek. Vissa platser är mer stökiga, för att biblioteket är placerat på en sådan plats, andra bibliotek är mer stilla. Men i varje bibliotek ska man både kunna prata, plugga och skratta högt. Och fördjupa sig, vila. Det går. (Hoflin, K. 2015a, art. 2).

Redan i de första inläggen i debatten om stökiga folkbibliotek ser vi alltså hur två olika diskurser, som bägge har historiska föregångare, konfronteras med varandra. Samtliga efterföljande debattörer tvingas i någon mening förhålla sig till dessa bägge texter, vilket inte minst visar sig i ymniga intertextuella referenser.

4.3 Biblioteket som verktyg

Paulina Neuding presenterar i sin inledande text inga förslag på lösningar till det problem hon tycker sig ha identifierat. I en osignerad ledare i *Expressen* med rubriken "Sätt åt dem som sabbar biblioteken" presenteras dock en rad konkreta förslag på handfasta lösningar.

Samhället måste sätta ner foten mot destruktiva och hotfulla personer, i synnerhet när det handlar om att värna omistliga offentliga institutioner som bibliotek. (*Expressens* ledarredaktion, 2015, art. 3)

Och vidare:

Det måste bli följdverkningar för personer som ägnar sig åt hot och vandalism, även rättsliga om det finns fog för det. Eftergivenhet är inte bra för bråkmakarna, för samhället eller för skatteviljan, som är en förutsättning för både bibliotek och ungdomslokaler. (*Expressens* ledarredaktion, 2015, art. 3)

Och så kommer förslag på lösningar:

Så länge oroligheter sker får man väl se till att ha väktare på plats. Övervakningskameror borde också kunna övervägas, även om de inte är invändningsfria. (*Expressens* ledarredaktion, 2015, art. 3)

Väktare och övervakningskameror är alltså receptet för att återställa ordningen på folkbiblioteket. Andersson (2009) menar att panoptikonövervakning är en av de makttekniker som har använts inom biblioteksområdet för att övervaka och disciplinera besökarna. De exempel han redogör för framstår dock i en jämförelse med *Expressens* förslag som mer sofistikerade och diskreta. Övervakningskameror på ett folkbibliotek leder tanken till Foucaults (1993) beskrivning av den fängelsemodell som hade till syfte att få fångarna att uppleva att de ständigt var iakttagna – och det även när de inte var det. Känslan av att vara konstant övervakad skulle, föreställde sig anhängarna av denna maktteknik, leda till en inre disciplinering. Det är svårt att tänka sig något tydligare uttryck för panoptikonövervakning än övervakningskameror som får biblioteksbesökaren att känna sig konstant iakttagen utan att nödvändigtvis vara det. Ledarskribenten Adam Cwejman utesluter i *Göteborgs-Posten* inte att det kan finnas behov av väktare i biblioteksrummet, men uttrycker en viss ambivalens:

Biblioteken är sårbara platser, samhällets problem syns tydligt där. Vakt närvaro och ökad säkerhet är en lösning. Men ska det behöva gå så långt? (Cwejman, A. 2015, art. 25).

I och med Katti Hoflins inlägg tar debatten om stökiga bibliotek fart på allvar. Något i hennes svar tycks närmast provocera fram reaktioner både inom och utanför folkbiblioteksområdet. Hon ifrågasätts av en rad skribenter som låter sig infogas i den bokliga diskursen. Einar Ehn, bibliotekarie i Hässelby, skriver till exempel i *Svenska Dagbladet*:

För en mellanstadieunge som saknar eget rum och curlande föräldrar är ett verkligt lugnt bibliotek den största gåvan vi kan ge. Efter en dag på en orolig skola där det sociala trycket säger att du inte får anstränga dig, genom ett nedgången centrum kantat av sysslolösa män i varierande grad av utanförskap, vill jag att det här barnet ska få öppna dörren till ett bibliotek helt befriat från stök. (Ehn, E. 2015, art. 4)

Ett bibliotek helt befriat från stök är, enligt Ehn, en:

(. . .) absolut nödvändighet för att vi ska vända en utveckling mot än mer utanförskap och segregation. Men vi kan inte göra det utan de unga människor som bryter den onda cirkeln och kämpar för att göra sin ort till en bättre plats. (Ehn, E. 2015, art. 4)

I en replik på Ehns debattinlägg tycks Katti Hoflin inta en mer defensiv hållning än tidigare. Hon skriver i *Svenska Dagbladet*:

(...) den som kastar böcker, skriker och trakasserar kan inte stanna på biblioteket. Då är det vårt ansvar att se till att den som tar över biblioteket på bekostnad av andras behov; ro att plugga, nöjesläsa eller bara vara sig själv; går ut. Ingenstans hävdar jag att det är rätt att bete sig så i bibliotek. (Hoflin, K. 2015b, art. 6)

Hansson har visat att det moderna svenska biblioteksväsendet är tydligt influerat av public library-rörelsen i USA och menar att folkbiblioteken utmärktes av en självbild som ”kulturella och moraliska palats eller kyrkor” (1998, s. 84). Bibliotekarierna påtog sig ”en fostrande roll i sin kamp för hög moral och ädla kulturella värden, som de såg som sin mission att sprida till folket” (Hansson, 1998, s. 84). Folkbiblioteken var med denna syn en plats där arbetare och mindre bemedlade skulle kunna tillägna sig den bildning som krävdes för att ”lyfta sig från något slags barbariskt stadium till ett mer kultiverat” (Hansson, 1998, s. 71).

Att dessa tankar, om än i lätt modifierade former, lever kvar är Ehns inlägg ett belägg för. I hans vision är folkbiblioteket ett verktyg för att bryta ”utanförskap och segregation”. Men om detta ska vara möjligt måste ungdomar i socialt utsatta områden ha tillgång till ”ett verkligt lugnt bibliotek”. I likhet med Neuding (2015a, art. 1) pekar han ut ungdomar i utanförskapsområden som de verkliga offren för ungdomsgängens stök. Denna diskursiva tankefigur, som har ett påfallande släktskap med det tidiga 1900-talets diskurs om hur folkbiblioteken skulle kultivera arbetare, återkommer åtskilliga gånger i debatten. I en ledare i *Dagens Nyheter* skriver Erik Helmerson, med udden riktad mot Katti Hoflin:

Där den gamla byråkraten skrev om fakta och förordningar kommer den nya att landa i känslor och fluff. Den som nämner att medborgarna i en utsatt stadsdel måste få plugga eller lustläsa i fred kommer att läxas upp – av den ansvariga – och pekas ut som någon som blir störd av fattigdom. (Helmerson, E. 2015, art. 5)

I ytterligare en ledare i *Dagens Nyheter* skriver Amanda Björkman:

Varför ska alltid förortens skötsamma invånare få betala priset? (Björkman, A. 2015, art. 7)

Ledarskribenten Ann-Charlotte Marteus påstår i *Expressen* att det finns ”en blågul bonnig feghet” som gör att det påstådda stöket på folkbiblioteken får tillåtas fortgå:

Vår undfallenhet för stöket på biblioteken är ett symptom på ett större problem: svensk feghet maskerad som solidaritet. (Marteus, A-C. 2015, art. 8).

Även journalisten Heidi Avellan tycks vara inne på liknande tankegångar och efterlyser i *Sydsvenska Dagbladet* mer ”folkvet” (Avellan, H. 2015, art. 13).

4.4 ”Tysthetsnormen” introduceras

Jag uppfattar, som tidigare framgått, Neudings första artikel som ett avgörande moment i debatten om stökiga folkbibliotek. Hennes verklighetsbeskrivning och problembild återkommer tämligen oförändrad i en lång rad debattartiklar där hon citeras. Jag menar dock att det går att urskilja ett andra avgörande moment i den aktuella debatten. Den 6

juni 2015 myntar Niclas Lindberg, dåvarande generalsekreterare i Svensk biblioteksför-
ening, begreppet ”tysthetsnormen” när han gör följande inlägg på mikrobloggen Twit-
ter:

Utmålas som stolle för att jag motsätter mig tysthetsnormen och hävdar allas rätt att
vistas på bibliotek. (Lindberg, N. 2015, Twitter)

Lindberg, som med denna korta utsaga skriver in sig i allaktivitetsdiskursen, publicerar
inga egna debattinlägg i de tidningar som ingår i denna studie. På Twitter gör han dock
en rad uttalanden med anledning av den då pågående debatten och i synnerhet utsagan
om ”tysthetsnormen” diskuteras, repeteras och citeras så flitigt att den till stor del kom-
mer att präglade den efterföljande debatten.

Exakt vad Lindberg menar med begreppet ”tysthetsnormen” framstår som oklart. Det
går dock, menar jag, att uppfatta utsagan som ett försök att sätta en etikett på företrädar-
na för den bokliga diskursen, där folkbiblioteket enligt idealbilden ska vara en plats där
lugn och ordning råder. Företrädarna för den bokliga diskursen blir uppenbart provoce-
rade av uttrycket. Erik Helmerson skriver följande på ledarplats i *Dagens Nyheter*:

Vi har alltså en stadsbibliotekarie [Hoflin, förf. anm.] och en generalsekreterare [Lind-
berg, förf. anm.] som båda tycks anse att tystnad på bibliotek är något förlegat, något
som hör ihop med unkna normer. Normativ är ju, strax efter kaninkokerska, det sista
man vill vara i dessa dagar. Normkritiker däremot är ytterst eftersträvansvärt. Och
voilà: tysthetsnormen. (Helmerson, E. 2015b. art. 11)

Reportern Peter Kadhammar, som även han citerar Lindbergs uttryck om ”tysthetsnor-
men”, avslutar sitt reportage i *Aftonbladet* om biblioteket Hässelby på detta sätt:

Är det inte självklart att det ska vara ro på biblioteken? Att det ens blir debatt om den
saken visar hur jävla korkat och ängsligt vårt land är. (Kadhammar, P. 2015. art. 17)

Fairclough använder, som nämnts, begreppet ”discoursal overkill” (1995, s. 101) för att
beteckna tillspetsade och polemiska utsagor i mediedebatter. Begreppet känns rimligt att
använda vid en analys av Kadhammars utsaga om ”hur jävla korkat” Sverige är. Enligt
Kadhammar borde det vara ”självklart” att det ska råda lugn och ro på folkbiblioteket.
Inom en hegemonisk diskurs, som jag uppfattar att den bokliga diskursen är, uppfattas
vissa företeelser och attityder som så naturliga och självklara att de närmast framstår
som orubbliga sanningar. Det tysta biblioteket är en sådan upplevd självklarhet inom
den bokliga diskursen att den som hyser en annan uppfattning riskerar att stämplas som
avvikande, ja kanske rent av som en smula korkad.

Neumann menar att det krävs ett ”hårt diskursivt arbete” (2003, s. 120) för att bevara en
diskurs. Makt handlar enligt Neumann om att ”konservera mening” och det gör man
genom att upprepa vissa ”sanningar” så ofta att de ”får karaktären av självklarhet”
(2003, s. 128). Medvetet eller, vilket förefaller mig troligare, omedvetet bidrar företrä-
darna för den bokliga diskursen genom sina utsagor till att konservera en uppfattning
om folkbiblioteket som en rofylld och tyst plats. Det är en uppfattning som åtminstone
funnits sedan det moderna folkbibliotekets genombrott. Vilka följer detta konservativa
drag i den dominerande bokliga diskursen får för folkbiblioteken och dess utveckling
berörs i uppsatsens diskussionsavsnitt.

4.5 Ungdomar som problem

Inom den bokliga diskursen finns, som bland andra Karlsson och Nordlander (2016) framhåller, ett paternalistiskt drag. Denna förmyndarmentalitet påverkar synen på användarna. Barn, ungdomar och gamla framställs som särskilt behövande användargrupper. Även arbetslösa, invandrare och sjuka lyfts fram som särskilt behövande inom denna diskurs.

Hedemark visar att användargruppen ungdomar ofta framställs som en särskilt problematisk grupp i de debatter som hon analyserar (2009, s. 132). Denna syn på ungdomar har funnits länge. Förespråkare för public library-idéerna argumenterade för att biblioteken kunde hålla ungdomar borta från fylleri och annan osedlighet (Torstensson 1996, s. 112). I debatten om stökiga folkbibliotek är det tydligt att företrädare för den bokliga diskursen ser ungdomar som ett hot mot bibliotekets verksamhet, samtidigt som det påstådda stöket går ut över andra ungdomar som söker sig till biblioteket för att studera. Alice Teodorescu skriver i en ledare i *Göteborgs-Posten*:

När biblioteken, liksom skolan, inte förmår ta sitt ansvar drabbas alltid de med störst behov. Barn och ungdomar från resursstarka hem kan alltid kompenseras hemifrån när det offentliga sviker. Frågan är varför de skötsamma men mindre privilegierade, de som inte finner någon studiero eller böcker hemma, ska drabbas för att andra inte kan uppföra sig? (Teodorescu, A. 2015, art. 20)

Med tanke på att biblioteket är en politiskt styrd institution som finansieras med skattemedel är det påfallande få politiker som deltar i debatten om stökiga folkbibliotek. Denna frånvaro är anmärkningsvärd och kräver någon form av förklaring. Möjligen är det så att frågor om folkbibliotek upplevs av politiker som föga ideologiska. Kampen om att erövra väljarnas förtroende vinnas, måhända, inte genom utspel i en debatt om stökiga folkbibliotek. Av de analyserade texterna i denna uppsats står endast en politiker som författare:

Virginia Woolf skrev i sin klassiker *Ett eget rum* ”En kvinna måste ha pengar och eget rum, om hon ska kunna skriva romaner.” Detta citat skulle efter de senaste veckornas biblioteksdebatt om stökiga bibliotek kunna ersättas med ”Varje trångbott förortsbarn måste få ha arbetsro på sitt lokala bibliotek om hen ska kunna göra sina läxor ostört, läsa av lust och upptäcka nya världar.” (Ohlsson, B. 2015, art. 16)

Det är Birgitta Ohlsson, riksdagsledamot för Folkpartiet (numera Liberalerna), som är den enda politiker som överhuvudtaget, i de tidningar som ingår i denna studie, gör ett inlägg i debatten. Hon framträder som en tydlig företrädare för den bokliga diskursen.

4.6 Nostalgiska tillbakablickar

Ett återkommande drag bland företrädare för den bokliga diskursen är de personliga, nostalgiska tillbakablickarna på barndomens tysta och välordnade folkbibliotek. Detta idylliska bibliotek ställs i bjärt kontrast till nutidens upplevda kaotiska situation. Littera-

turkritikern Josefin Holmström är en typisk representant för denna diskursiva teknik. I en krönika i *Svenska Dagbladet* skriver hon:

Jag var en blyg tonåring i en förhållandevis stökig klass. Skolbiblioteket blev min tillflyktsort. Där fanns en hyssjande bibliotekarie som till skillnad från läraren kunde kräva decibelgränser och förvisa de som inte fann sig i reglerna. Det kommunala biblioteket var även det ett paradiset av lugn och läsro, upptäckarglädje och möjligheter. (Holmström, J. 2015, art. 12)

Författaren Daniel Sjölin skriver i en artikel på *Expressens* kultursida:

Jag körde bara rullstolsrejs på bibblan, så att böckerna rasade, men jag lydde till slut åt-
tutningarna och plockade upp och stack därifrån. (Sjölin, D. 2015, art. 15)

Aftonbladets reporter Peter Kadhammar bjuder även han på nostalgiska tillbakablickar:

Många av oss som växt upp på bibliotek och som älskar friden och doften av böcker och är tacksamma för den fantastiska hjälp vi där kan få – gratis! – kan inte riktigt förstå hur en sådan här fråga kan bli ideologisk. (Kadhammar, P. 2015, art 17)

Det nostalgiska tillbakablickandet har en lång tradition inom den bokliga diskursen, vilket Hedemark noterar i sin avhandling:

I utsagor som ger uttryck för den bokliga diskursen framträder också ofta ett tillbakablickande och nostalgiskt drag vilket framförallt märks i uttalanden som knyter an till biblioteksanvändares barndomsminnen, där institutionen förknippas med dammiga bokhyllor och vänliga bibliotekarier. (Hedemark, 2009, s. 152).

Bilden av barndomens bibliotek som ”ett paradiset av lugn och läsro” (Holmström, J. 2015, art. 12) får dock inte stå oemotsagd i debatten:

(...) stökighet på biblioteken har varit en verklighet sedan folkbibliotekens begynnelse. Arbetet att få alla besökare att samsas och ta del av utrymmet har sedan dess varit en av de stora utmaningarna för folkbiblioteken. Och en viktig sådan. (Eriksson, A, 2015, art 22)

Det är krönikören Alle Eriksson som i *Aftonbladet* ifrågasätter den nostalgiska bilden och menar att de som påstår att biblioteket alltid har varit en tyst plats avsedd för läsning av böcker ägnar sig åt ”historierevisionism”.

4.7 Debatten ändrar inriktning

Paulina Neuding startar debatten om stökiga folkbibliotek. Genom att publicera ytterligare en krönika på ledarplats i *Svenska Dagbladet* ändrar hon debattens förutsättningar. Hon har nu tagit del av 500 incidentrapporter som anställda på bibliotek skrivit. Under rubriken ”*Låt inte detta normaliseras*” fortsätter hon att lyfta fram ”störande gäng” som det största problemet (Neuding, P. 2015, art. 9). Men läsarna får också veta att ”hemlösa” och ”missbrukare” bidrar till den sociala oron på folkbiblioteken i Stockholmsområdet. I ett tämligen sent skede i debatten för Neuding alltså in två nya kategorier.

Biblioteken har också problem med missbrukare som sover i lokalerna och tar droger på toaletten. Allmän oro i området märks av i form av stenkastning, krossade fönsterrutor och inbrottsförsök på biblioteken. (Neuding, P. 2015b, art. 9)

Flera debattörer uppfattar att debatten om stökiga folkbibliotek egentligen är en debatt som handlar om påstådda och upplevda problem med invandrarungdomar. Kritikern Gunilla Brodrej skriver på *Expressens* kultursida under rubriken "Ungdomen nuförtiden är bättre än sitt rykte":

Enligt en enkät som Kulturnytt i Sveriges Radio har gjort med bibliotekschefer, samt annan statistik från bibliotekariernas fackförbund DIK, är det *inte* ungdomar utan vuxna som förorsakar de flesta störningsproblemen. Det kan exempelvis röra sig om gubbar som är sura för att de måste betala förseningsavgift, eller personer med diverse psykosociala problem. (Brodrej, G. 2015, art. 24)

Om debatten tidigare främst handlat om den upplevda sociala oron på folkbibliotek kommer den nu även att handla om folkbibliotekens roll. Jenny Lindh, bibliotekarie med en återkommande spalt i *Dagens Nyheter* skriver i nämnda tidning:

Det handlar om den tynande omsorg om biblioteksrummet som orsakas inte minst av biblioteksbranschen själv, en bransch med mindervärdeskomplex som sneglar mot närmsta förändringskonsult som dreglar efter att biblioteken ska likna en migränkäck lördag på Ikea. Jag blir galen om jag ser ännu en "nydanande" kampanj av typen "bibliotek – inte bara böcker". Jag får krupp om jag tvingas uthärda ytterligare en konferens där slagorden "mötesplats", "vardagsrum" och "allaktivitetshus" blinkar mot mig i en powerpoint. (Lindh, J. 2015, art. 10)

Jenny Lindh tar alltså tydligt avstånd från den allaktivitetsdiskurs som hon menar präglar samtidens diskussioner om folkbibliotek.

Bibliotekarien Gustav Almestad argumenterar i *Dagens Nyheter* för att stök på biblioteket och bibliotekets uppdrag är två skilda frågor och efterlyser mer resurser till folkbiblioteken (2015, art. 14). Almestad menar att Paulina Neuding undviker att tala om resursfrågan och att hon antyder att det är ungdomar med invandrarbakgrund som ligger bakom den upplevda sociala oron på biblioteken:

Därför är också exemplen som Neuding väljer att redogöra för noga utvalda, och frekventa är orden som ska få läsaren tänka "invandrare" utan att det sägs högt. Solrosfrön, rök med "konstig lukt", kusiner och gängbildning. (Almestad, G. 2015, art. 14)

Paulina Neuding svarar i *Dagens Nyheter* och menar att det påstådda stöket på folkbibliotek är ett "segregationsproblem":

Almestad kritiserar mig för att sakna förslag, vilket brukar vara en invändning endast när man ogillar att ett problem beskrivs. Något som däremot skulle göra det svårare att hitta lösningar vore om fenomenet skildrades på ett felaktigt eller förskönande sätt. Låt mig därför vara tydlig: Detta är till stor del ett segregationsproblem. Social oro i utanförskapsområden märks av på biblioteken, ofta i form av problem med stökiga ungdomar. Det drabbar personal och besökare, och hotar folkbiblioteken som institution. (Neuding, P. 2015c, art. 21)

Neuding är den skribent som initierar den aktuella debatten och det är också hon som genom att återkomma med fler inlägg i debatten förser andra debattörer med påståenden att förhålla sig till. Några egentliga förslag till lösningar på de upplevda problemen presenterar hon dock inte. Bibliotekarien Einar Ehn, en av de mer flitiga debattdeltagarna, rycker dock ut till hennes hjälp i ännu en debattartikel i *Svenska Dagbladet*:

Det är oerhört viktigt att inte bagatellisera detta, utan inse att det handlar om barn som faktiskt skulle kunna hamna rätt i livet, förutsatt att omgivningen inte ryggat för att sätta gränser. För att stävja utvecklingen mot allt fler barn och unga i fritt fall behöver man förstärka den polisiära närvaron i vissa områden. (Ehn, E. 2015b, art. 26)

I sitt avslutande inlägg i debatten, publicerad i form av en gästkrönika i *Göteborgs-Posten*, presenterar till slut Neuding ett förslag där hon explicit tar avstånd från allaktivitetsdiskursens vision om biblioteket som en mötesplats öppen för alla:

För det första måste biblioteken åter bli just bibliotek. För det behövs en nationell strategi. Problemen med hot och våld har blivit så omfattande att det är uppenbart att det varit ett misstag att låta biblioteken fungera som allmän mötesplats, ungdomsgård och socialkontor. För det andra måste personalen kunna porta stökiga besökare, vilket också kommer att kräva politiska initiativ på riksnivå. Det kan inte vara upp till ungdomsgång att avgöra när bibliotek överhuvudtaget kan hålla öppet. Genom att låta ungdomarna dominera lokalerna bidrar man dessutom till att göra unga människor dysfunktionella. Man behandlar dem som barn, och tolererar ett självdestruktivt beteende som avskys av omgivningen. Det är inte att vara empatisk eller generös, och det är inte att släppa in människor i samhället. (Neuding, P. 2016a, art. 27)

Med det nyss återgivna citatet skriver Neuding tydligt in sig i den bokliga diskurs som dominerat folkbiblioteksområdet i Sverige sedan etablerandet av det moderna folkbiblioteket.

Det är framför allt barn och äldre som använder sig av biblioteken. Och nog är det talande för vår tid, med besattheten av "utsatthet" och "svaghet", att vi inte klarar värna de grupper i samhället som faktiskt är i behov av trygga miljöer. (Neuding, P, 2016a, art. 27)

Neuding ger med det senast återgivna citatet uttryck för en av de vanligaste tankefigurerna i debatten om stökiga folkbibliotek; nämligen att folkbiblioteket främst är till för vissa grupper som särskilt behöver värnas.

4.8 Polarisering och nyansering

Jag har i denna uppsats argumenterat för att den bokliga diskursen är en dominerande diskurs inom det svenska folkbiblioteksområdet. Vad menar jag med det? Det är enkelt att konstatera att en förkrossande majoritet av skribenterna som deltar i debatten skriver in sig i den bokliga diskursen när de bland annat förespråkar att det bör råda ordning och tystnad i biblioteksrummet. Det råder en kraftig slagsida i debatten. Det höga tonläget gör, möjligen, att så få skribenter känner sig manade att rycka ut till försvar av de ståndpunkter som Katti Hoflin och Niclas Lindberg förfäktar. Denna frapperande oba-

lans uppmärksammas även i debatten. Författaren och kritikern Malte Persson skriver i *Expressen*:

Det är något underligt med senaste veckans debatt om huruvida bibliotek bör vara lugna eller ej. Nämligen att det knappt ens är en debatt: i stort sett alla verkar vilja ha lugna bibliotek. Och ändå har vi inte lugna bibliotek? (Persson, M. 2015, art. 18)

Det kan här vara på sin plats att notera att den bokliga diskursens anhängare återfinns inom en rad olika professioner. Det är måhända föga förvånande att åtskilliga borgerliga ledarskribenter gör sig till språkrör för denna diskurs med konservativt ursprung. Men även författare, litteraturkritiker och, vilket jag finner intressant, bibliotekarier skriver genom sina debattinlägg in sig i den bokliga diskursen. Det kan tyckas vara paradoxalt att Katti Hoflin och Niclas Lindberg, som i kraft av sina ämbeten torde ha störst möjligheter att påverka folkbibliotekens praktiska verksamhet, framstår som så isolerade i debatten. En klyfta verkar ha öppnat sig mellan å ena sidan inflytelserika opinionsbildare som påverkar allmänhetens bilder och föreställningar och å andra sidan folkbibliotekets formella makthavare, som inte ens tycks ha det egna "fotfolket", det vill säga bibliotekarierna, med sig.

Debatten om stökiga folkbibliotek utmärks, vilket vid det här laget torde ha framgått, av en tydlig polarisering. Det finns dock skribenter som varken låter sig infogas i den bokliga diskursen eller i allaktivitetsdiskursen. Det finns skribenter som varken kan sägas ta entydig ställning för det ena eller andra sättet att argumentera. Författaren och journalisten Anders Rydell kallar i en artikel i *Dagens Nyheter* debatten för "förvirrad" och menar att biblioteket utgör "en unik plats" där besökaren, oavsett bakgrund, tillåts vara medborgare snarare än konsument (2015, art. 23).

I *Aftonbladet* uttrycker Alle Eriksson frustration över hur debatten har utvecklats:

Den här debatten skulle kunna ha utkrävt något från ansvariga politiker men i stället blev den en tävling i antal medvetna missförstånd och hån mot biblioteken. Att påstå att Katti Hoflin, bibliotekspersonal och den alltid ansatta "kultureliten" skulle vurma för våld på biblioteken är ju enbart att göra sig dummare än en är. (Eriksson, A. 2015, art. 22)

Kroon påpekar att ett vanligt drag i svenska mediedebatter är att fokus efterhand tenderar att förskjutas från själva sakfrågan till att röra hur debatten förs (2001, s. 213). Det uppstår med andra ord en debatt om debatten, eller en metadebatt. En sådan utveckling går även att se i debatten om stökiga folkbibliotek. Johan Wennström, som verkat som ledarskribent, anser i en artikel i *Svenska Dagbladet* att stökiga folkbibliotek endast är ett symptom på ökad våldsamhet i samhället i stort och menar att debatten berör fel saker:

Vad "biblioteksdebatten" borde handla om, är att våldet i landets eftersatta områden ökar och alltmer griper omkring sig i det övriga samhället. (Wennström, J. 2015, art. 19)

En diskursanalys, oavsett hur detaljerad den är, innebär alltid en förenkling. Det är lätt att falla för frestelsen att, med hjälp av utvalda och återgivna citat, inordna samtliga analyserade utsagor i antingen den bokliga diskursen eller i allaktivitetsdiskursen. Jag hoppas dock att de senast återgivna citaten visar att det finns skribenter som intar mel-

lanpositioner och som svårligen låter sig inordnas i det ena eller andra lägret. Även i en så polariserad debatt som den om stökiga folkbibliotek finns det utrymme för gråskalor.

5. Diskussion och slutsatser

Syftet med denna uppsats har varit att fördjupa kunskapen om hur diskurserna som förekommer i debatten om stökiga folkbibliotek förhåller sig till historiska biblioteksdiskurser i Sverige. I den analyserade biblioteksdebatten förekommer två diskurser, den bokliga diskursen och allaktivitetsdiskursen, som bägge har historiska föregångare. Den bokliga diskursen, med betoning på den tryckta boken och biblioteket som en tyst och rofylld plats för läsning och studier, är tydligt influerad av public library-idéerna som hämtades från USA och Storbritannien och som slog igenom i Sverige i början av 1900-talet.

Jag uppfattar den bokliga diskursen som en hegemonisk och dominerande diskurs inom folkbiblioteksområdet. Den försvaras och bevakas främst av skribenter på liberala ledarsidor. Men det är också intressant att notera att även en majoritet av de bibliotekarierna och författare som deltar i debatten gör sig till talespersoner för den bokliga diskursen. Politiker yttrar sig, med ett undantag när (Birgitta Ohlsson, riksdagsledamoten som är en tydlig försvarare av den dominerande diskursen), överhuvudtaget inte i debatten, vilket i sig är talande för den bokliga diskursens hegemoniska ställning. Politikernas närmast totala frånvaro i debatten går att tolka som ett uttryck för att det inte pågår någon politisk kamp inom folkbiblioteksområdet. Att Sverige inte fick en bibliotekslag förrän 1996 är en tydlig illustration till Frenanders tes att folkbiblioteken under lång tid har tillåtits att "leva sitt eget liv" utan politisk inblandning (2012, s. 88). Vestheim menar att det har rått en "kulturpolitisk borgfred" som fått till följd att biblioteksfrågor sällan leder till politiska konflikter (1999, s. 182).

Den bokliga diskursen har i någon mening fått definiera vad ett folkbibliotek förväntas vara. Detta yttrar sig inte minst i att vissa företeelser, som till exempel uppfattningen att det ska råda en hänsynsfull tystnad i ett folkbibliotek, upplevs som självklara och sanna. Peter Kadhammar frågar sig till exempel i *Aftonbladet* om det inte är "självklart att det ska vara ro på biblioteken" och menar att ett ifrågasättande av denna självklarhet visar att Sverige är ett "korkat och ängsligt" land (2015, art. 17). Denna diskursiva teknik, att använda värdeladdade ord i syfte att platta till och förringa meningsmotståndare bidrar, menar jag, till den diskursiva tröghet som utmärker det svenska folkbiblioteksväsendet. Den som vill utmana den dominerande diskursen får räkna med att bli offentligt ifrågasatt och med tanke på det stundtals hårda tonläget är det rimligt att anta att det krävs ett visst mått av mod hos den som vill utmana den bokliga diskursens föreställningar.

Allaktivitetsdiskursen, som uppstår och artikuleras under 1970-talet, företräds i debatten om stökiga folkbibliotek främst av den högt uppsatta bibliotekschefen Katti Hoflin och den dåvarande generalsekreteraren i Svensk biblioteksförning, Niclas Lindberg. Deras försvar för folkbiblioteket som en demokratisk plats öppen för alla och där fokus inte bara ligger på den tryckta boken möts av kraftfulla avståndstaganden och närmast förljliganden av den bokliga diskursens företrädare.

Inom en diskursordning pågår ständigt en kamp om hur vissa grundläggande begrepp ska definieras. Ett sådant centralt begrepp inom folkbibliotekets diskursordning är, menar jag, *demokrati*. Inom såväl den bokliga diskursen som allaktivitetsdiskursen är de-

mokrati ett nyckelbegrepp, men företrädarna för de bägge diskurserna tycks ge begreppet olika innebörd. Frenander analyserar i avhandlingen *Debattens vågor* (1998) efterkrigstidens svenska kulturdebatt. Han gör, med hänvisning till den brittiske statsvetaren Held, en distinktion mellan den *beskyddande*, respektive den *utvecklande* demokratin (1998, s. 290). Inom den beskyddande traditionen uppfattas demokrati som ett medel för att uppnå vissa mål. Jag menar att denna demokratisyn genomsyrar den bokliga diskursen. Inom denna diskurs uppfattas folkbiblioteket som ett verktyg för att forma besökarna till goda samhällsmedborgare. I den utvecklande demokratisynen ligger betoningen på alla människors rätt att bilda sig och utvecklas. I denna demokratisyn, som jag menar genomsyrar allaktivitetsdiskursen, är den enskilda individens rätt till bildning ett självändamål.

En diskurs är aldrig helt låst och oföränderlig. Den genomgår förändringar och anpassningar och präglas av den historiska kontexten. Även om den bokliga diskursen uppvisar konservativa drag är den, vilket torde vara utmärkande för hegemoniska diskurser, anpassningsbar. Det moderna folkbiblioteket uppstod i en omvälvande tid som inte minst präglades av urbanisering, demokratisering och industrialisering. Det var en tid av klasskonflikter och motsättningar. Folkbiblioteken blev ett av borgerlighetens verktyg för att i en orolig tid disciplinera arbetare och mindre bemedlade. Folkbildning blev synonymt med folkuppfostran.

Den bokliga diskursen utmanades av allaktivitetsdiskursen som var dominerande på 1970-talet. Det var ett årtionde som utmärktes av en ekonomisk inbromsning efter flera decennier av ekonomisk tillväxt och gradvis utbyggnad av välfärdsstaten. En rimlig slutsats som går att dra är att diskussioner om folkbibliotekets roll i samhället tenderar att uppstå i tider av samhällsförändringar.

Frågan är i vilken historisk och samhällelig kontext man bör tolka debatten om stökiga folkbibliotek? Det är möjligt att frågan är för tidigt väckt och att det är först med ett visst historiskt avstånd som den låter sig mer utförligt besvaras. Det går dock att konstatera att det svenska samhället har förändrats på avgörande sätt sedan början av 1900-talet när det moderna folkbiblioteket uppstod. Frenander menar att vi befinner oss i ett postindustriellt och tjänstedominerat samhälle med uppluckrade klassgränser (2012, s. 15). Till det kommer viktiga utvecklingsdrag i senmoderna samhällen som globalisering, ökad migration och digitalisering.

Den som närläser texterna som utgör det empiriska materialet för denna uppsats finner snart att debatten om stökiga folkbibliotek inte enbart är en debatt om folkbibliotekets roll. Det är lika mycket en debatt om invandring, integration och upplevt utanförskap i socialt utsatta områden. När Paulina Neuding, som startar debatten och som genom sin försanthållna verklighetsbeskrivning i hög grad kommer att påverka den, återger nedanstående anonyma citat från en bibliotekarie är det för mig uppenbart att hon pekar ut invandrarungdomar som problem. Hon använder det påstådda stöket på folkbibliotek som en förevändning för att egentligen diskutera påstådda integrationsproblem.

Jag ser ungdomar kasta solrosfrön inne på barnavdelningen och nästa runda jag gör dit så sitter flera runt en pipa. Röken luktar konstigt! (Neuding, P. 2015b, art. 9.)

Om folkbiblioteken i 1900-talets början uppfattades som verktyg för att fostra arbetare till dugliga och kultiverade samhällsmedborgare så är det nu andra grupper som står i

centrum för den bokliga diskursens anhängare. Det är nu ”förortens skötsamma invånare” (Björkman, A. 2015, art. 7) som är föremål för folkbibliotekets omsorger och som ”måste få plugga eller lustläsa i fred” (Helmerson, E. 2015, art. 5). Vad vi ser är att den bokliga diskursen fortlever och behåller sin dominerande ställning men att den samtidigt genomgår förändringar och anpassningar. Kategorin arbetare, som var i fokus under 1900-talets början, har, förefaller det mig, bytts ut mot kategorin invandrarungdomar (se till exempel Neuding, P. art 1, Teodorescu, A. 2015, art. 20 samt Ohlsson, B. 2015, art. 16) . Det är dock tydligt att det inte är *alla* invandrarungdomar som ska fostras genom folkbiblioteks försorg. Det är endast de skötsamma ungdomarna med invandrarbakgrund, de som vet hur man ska bete sig på ett bibliotek, som är välkomna. De stökiga invandrarungdomarna bör, enligt somliga av den bokliga diskursens företrädare, portas eller åtminstone övervakas med hjälp av väktare och övervakningskameror i enlighet med panoptikonövervakningens mest påtagliga makttekniker (se till exempel *Expressens* ledarredaktion, 2015, art. 3 och Neuding, P. art. 27). Folkbiblioteket som en plats där tystnad och ordning bör råda tycks kräva högst ingripande åtgärder.

En slutsats som går att dra är att den bokliga diskursens företrädare starkt påverkar de föreställningar om folkbiblioteket som via massmedia sprids till allmänheten. Bilden av folkbiblioteket som en tyst plats där ordning bör råda är, genom det diskursiva arbete som den bokliga diskursens företrädare bedriver, fast cementerad.

Jag har i denna uppsats medvetet undvikit att ta ställning till vilken av de bägge diskurserna inom folkbiblioteksområdet som jag i någon mening finner ”bäst”. Målet har i stället varit att försöka nysta i de diskursiva rotträdarna för att visa att den senaste stora biblioteksdebatten i Sverige bygger på tankefigurer och diskursiva tekniker med lång historia. Den som till äventyrs vill förändra bilden av biblioteket och därmed folkbibliotekens verksamhet har en betydande utmaning framför sig. Tysthetsnormen kommer att vara rådande endast så länge som den uppfattas som självklar och normal.

5.1 Förslag till fortsatt forskning

Det har i närtid förts andra debatter som till viss del påminner om debatten om stökiga folkbibliotek. Jag tänker dels på uppmärksamheten kring sexuella övergrepp i samband med musikfestivaler och dels på uppmärksamheten och debatten kring påstådda sexuella trakasserier i simhallar och i badhus där exempelvis förslag på könsuppdelade bubbelpooler har framförts. Jag föreställer mig att det skulle vara fruktbart att studera och jämföra dessa debatter och det är inte orimligt att anta att samma diskursiva tekniker och tankefigurer förekommer i bägge debatterna. En enkel sökning på webben visar att en i debatten om stökiga folkbibliotek tongivande skribent som Paulina Neuding även har tagit till orda i debatten om sexuella trakasserier på badhus och pekat ut ”asylsökande pojkar” som orsaken till de påstådda problemen (2016b, art. 28).

Debatten om stökiga folkbibliotek har vid det här laget blivit föremål för flera akademiska uppsatser som med diskursanalytiska metoder undersöker vilken syn på folkbiblioteket och dess roll i samhället som kommer till uttryck i de olika debattinläggen. I denna uppsats ligger fokus på att analysera debatten ur ett historiskt perspektiv.

Ett perspektiv som hittills har saknats är det internationella perspektivet som jag menar skulle kunna berika och fördjupa diskussionen ytterligare.

Det är inte bara i Sverige som folkbibliotek, inte minst i socialt utsatta förorter, uppfattas som stökiga. I en tankeväckandeartikel med titeln *Why are people setting fire to libraries?* skriver Denis Merklen och Numa Murard om hur bibliotek i franska förorter sattes i brand och blev föremål för stenkastning i samband med våldsamma upplopp 2005. De tolkar angreppen mot förortsbibliotek som ett tecken på att socialt utsatta ungdomar, utan arbete och utbildning, uppfattar det lokala biblioteket som en symbol för överheten och staten.

(...) the library, the written word and the book are essential elements of our political culture, and because they play a part in defining the limit between the political realm and what is unacceptable, librarians and local inhabitants find themselves at the front line of a conflict which is taking place on the fringes of the city, but which goes right to the heart of our societies. (Merklen & Murard, 2013)

Finns det likheter och skillnader mellan den upplevda sociala oron på folkbibliotek i Sverige och i andra länder? Pågår liknande debatter i andra länder? Hur ser de dominerande och underordnade biblioteksdiskurserna ut i andra länder? Det är frågor som framtidens forskning förhoppningsvis kan besvara.

När jag lägger sista handen vid denna uppsats fastnar mina ögon på en notis på drygt tio rader i *Dagens Nyheter* med rubriken ”Stadsbiblioteket inför zonindelning”. Notisen handlar om att Stockholms stadsbibliotek ska införa nya trivselregler ”för att skapa tydlighet kring hur man får bete sig på bibliotek” (*Dagens Nyheter*, 2016, art. 29). Zonindelningen innebär att det ska finnas barnzon, ungdomszon, tyst zon och cafézon. Jag frågar mig om denna zonindelning är en följd av debatten om stökiga folkbibliotek. Har debatten kanske fått andra effekter på det svenska folkbiblioteksväsendet? Det är frågor som förtjänar att undersökas.

Källförteckning

- Andersson, D. (2009). *Folkbibliotek makt och disciplinering: en genealogisk studie av folkbiblioteksområdet under den organiserade moderniteten*. (Diss. Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen 2009). Från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:273525>
- Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (3., [utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Dagens Nyheters kulturredaktion. (2016, 21 december). Stadsbiblioteket inför zonindelning. *Dagens Nyheter*. Hämtad 28 december, 2016 från: <http://www.dn.se/sthlm/stadsbiblioteket-infor-zonindelning/>
- Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. London: Edward Arnold.
- Foucault, M. (2003). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. (4., översedda uppl.) Lund: Arkiv.
- Foucault, M. (2011). *Vetandets arkeologi*. (2., ombrutna, översedda uppl.) Lund: Arkiv.
- Frenander, A. (1998). *Debattens vågor: om politisk-ideologiska frågor i efterkrigstidens svenska kulturdebatt = [In the heat of the debate] : [on political-ideological questions in the Swedish cultural debate during the postwar period]*. Diss. Göteborg: Univ.. Göteborg.
- Frenander, F. (2012) Statens förhållande till folkbiblioteken 1912 – 2012. I A, Frenander & J. Lindberg (Red.), *Styra eller stödja?: svensk folkbibliotekspolitik under hundra år* (s. 15-88). Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås.
- Frykman, J. & Löfgren, O. (1979). *Den kultiverade människan*. (1. uppl.) Lund: LiberLäromedel.
- Greenhalgh, L., Worpole, K. & Landry, C. (1995). *Libraries in a world of cultural change*. London: UCL Press.
- Hansson, J. (1998). *Om folkbibliotekens ideologiska identitet: en diskursstudie*. Lic.-avh. Göteborg : Univ.. Borås.
- Hedemark, Å. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*. (Diss. Uppsala: Uppsala universitet, Institutionen för ABM). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:209085>

- Karlsson, N. & Nordlander, E. (2016) *Vem har trampat på Glaskupan?: En kritisk diskursanalys av debatten 2015 om stök på folkbibliotek* (Examensarbete, Lunds universitet, Institutionen för kulturvetenskaper). Från <https://lup.lub.lu.se/studentpapers/search/publication/8876780>
- Kroon, Å. (2001). *Debattens dynamik: hur budskap och betydelser förvandlas i medie-debatter*. (1. uppl.) Diss. Linköping : Univ., 2001. Linköping.
- Linder, PJ A. (2015) (@pjaxess), Twitter, 6 juni 2015 kl 04:05. Hämtad 19 oktober, 2016 från: <https://twitter.com/pjaxess/status/607141230900822016>
- McDowell, J. (2016). *Högljudda och tystade ungdomsgäng. En diskursanalys av debatten om stökiga bibliotek*. (Masteruppsats, Uppsala universitet, Institutionen för ABM). Från <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:934402>
- Merklan, D & Murad, N. (2013). Why are people setting fire to libraries?. Social violence and written culture. *Books and Ideas*, 7 november, 2013. ISSN: 2105-3030. Hämtad 15 september, 2016: <http://www.booksandideas.net/Why-are-people-setting-fire-to.html>
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. (2014). *Social oro ur ett kommunalt perspektiv*. Hämtad 16 januari, 2016: <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/27439.pdf>
- Neuding, P (2016b, 26 maj). Låt inte känslorna skymma fakta om sexbrotts. *Dagens Samhälle*. Hämtad 11 december, 2016 från: <http://www.dagenssamhalle.se/kronika/lat-inte-kaenslorna-skymma-fakta-om-sexualbrott-25272>
- Neumann, I.B. (2003). *Mening, materialitet, makt: en introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Radford, G. P. & Radford, M. L. (1997). Power, Knowledge, and Fear: Feminism, Foucault, and the Stereotype of the Female Librarian. *Library Quarterly*, vol. 67, nr 3, 250–266.
- Stökig. (u.å) I *Svenska akademiens ordlista över svenska språket*. Hämtad 13 december, 2016: <http://www.svenskaakademien.se/svenska-spraket/svenska-akademiens-ordlista-saol/saol-13-pa-natet/sok-i-ordlistan>
- Torstensson, M. (1996). *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteks-idéerna: exemplet Sverige och några jämförelser med USA*. Göteborg: Göteborgs univ..
- Vestheim, G. (1999). Ideologi og folkebibliotekpolitikk – eit demokratispørsmål. I: *Demokratins estetikk*, Bohman, S., Amnå, E. & Johannesson, L. (red.). SOU 1999:129, 179–198.
- Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga: Förteckning över analyserade artiklar, kronologisk publiceringsordning

1. Neuding, P. (2015a, 16 maj). Social oro ger stök på bibblan. *Svenska Dagbladet*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.svd.se/social-oro-ger-stok-pa-bibblan>
2. Hoflin, K. (2015a, 27 maj), Kommentrar av Katti Hoflin om social oro på bibliotek. *Svenska Dagbladet*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.svd.se/kommentar-av-katti-hoflin-om-social-oro-pa-bibliotek>
3. Expressens ledarredaktion (2015, 30 maj). Sätt åt dem som sabbar på biblioteken. *Expressen*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.expressen.se/ledare/satt-at-dem-som-sabbar-biblioteken/>
4. Ehn, E. (2015, 2 juni). Hässelbybibliotekarie: Skulle du tillåta det om det var dina barn, Katti Hoflin? *Svenska Dagbladet*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.svd.se/hasselbybibliotekarie-skulle-du-tillata-det-om-det-var-dina-barn-katti-hoflin>
5. Helmerson, E. (2015, 3 juni), Flummigt påhopp om biblioteken. *Dagens Nyheter*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.dn.se/ledare/signerat/erik-helmerson-flummigt-pahopp-om-biblioteken/>
6. Hoflin, K. (2015b, 3 juni), Det är ett misslyckande att hamna där. *Svenska Dagbladet*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.svd.se/katti-hoflin-i-replik-det-ar-ett-misslyckande-att-hamna-dar>
7. Björkman, A. (2015, 4 juni), Förortens invånare får betala. *Dagens Nyheter*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.dn.se/ledare/signerat/amanda-bjorkman-forortens-invanare-far-betala/>
8. Marteus, A.C. (2015, 4 juni), Välviljans förkämpar sviker de mest utsatta. *Expressen*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.expressen.se/ledare/ann-charlotte-marteus-valviljans-forkampar-sviker-de-mest-utsatta/>
9. Neuding, P. (2015b, 7 juni), Låt inte detta normaliseras. *Svenska Dagbladet*, 7 juni. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.svd.se/lat-inte-detta-normaliseras>
10. Lindh, J. (2015, 8 juni), Det handlar om en tynande omsorg om biblioteksrummet. *Dagens Nyheter*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/jenny-lindh-det-handlar-om-en-tynande-omsorg-om-biblioteksrummet/>
11. Helmerson, E. (2015b, 9 juni), Trendkänsliga bibliotekschefer tycker att tystnad är suspekt. *Dagens Nyheter*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.dn.se/ledare/signerat/erik-helmerson-trendkansliga-bibliotekschefer-tycker-att-tystnad-ar-suspekt/>

12. Holmström, J. (2015, 9 juni), Bibliotek måste få vara fredade zoner. *Svenska Dagbladet*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.svd.se/bibliotek-maste-fa-vara-fredade-zoner>
13. Avellan, H. (2015, 10 juni), När den som hyschar hyschas. *Sydsvenskan*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.sydsvenskan.se/2015-06-10/heidi-avellan-nar-den-som-hyschar-hyschas>
14. Almestad, G. (2015, 11 juni). Viktigast för tryggheten på biblioteken är resurser och bemanning. *Dagens Nyheter*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/gustav-almestad-viktigast-for-tryggheten-pa-biblioteken-ar-resurser-och-bemanning/>
15. Sjölin, D. (2015, 11 juni). Bokhataren Daniel Sjölin: "Läslust kan bryta klass". *Expressen*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.expressen.se/kultur/bokhataren-daniel-sjolin-laslust-kan-bryta-klass/>
16. Ohlsson, B. (2015, 11 juni). "Stök våld och trakasserier är ingen naturlag på bibliotek", *Sydsvenskan*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.sydsvenskan.se/2015-06-11/stok-vald-och-trakasserier-ar-ingen-naturlag-pa-bibliotek>
17. Kadhammar, P. (2015, 12 juni). "Biblioteken har blivit ett slagfält". *Aftonbladet*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/peterkadhammar/article20956756.ab>
18. Persson, M. (2015, 12 juni). Tysthetsnormen är väl redan lagstadgad? *Expressen*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.expressen.se/kultur/tysthetsnormen-ar-val-redan-lagstadgad/>
19. Wennström, J. (2015, 12 juni). Debatten borde handla om våld – inte bibliotek. *Svenska Dagbladet*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.svd.se/debatten-borde-handla-om-vald--inte-bibliotek>
20. Teodorescu, A. (2015, 14 juni). "Varför ska de skötsamma drabbas?". *Göteborgs-Posten*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.gp.se/ledare/varf%C3%B6r-ska-de-sk%C3%B6tsamma-drabbas-1.103140>
21. Neuding, P. (2015c, 15 juni). Jo, stöket på biblioteken är oftast ett segregationsproblem. *Dagens Nyheter*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/jo-stoket-pa-biblioteken-ar-oftast-ett-segregationsproblem/>
22. Eriksson, A. (2015, 16 juni). Biblioteken behöver resurser. *Aftonbladet*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.aftonbladet.se/kultur/article20975675.ab>
23. Rydell, A. (2015, 5 september). Bibliotek en helig plats för fria tankar och levande möten. *Dagens Nyheter*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.dn.se/bibliotek-en-helig-plats-for-fria-tankar-och-levande-moten/>

24. Brodej, G. (2015, 16 september). Ungdomen nuförtiden är bättre än sitt rykte. *Expressen*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.expressen.se/kultur/ungdomen-nufortiden-ar-battare-an-sitt-rykte/>
25. Cwejman, A. (2015, 21 september). ”Bibliotekets lugn behöver värnas”. *Göteborgs-Posten*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.gp.se/ledare/bibliotekens-lugn-beh%C3%B6ver-v%C3%A4rnas-1.140825>
26. Ehn, E. (2015b, 3 oktober). Stökiga bibliotek och sura gubbar. *Svenska Dagbladet*. Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.svd.se/einar-ehn-stokiga-bibliotek-och-sura-gubbar>
27. Neuding, P. (2016a, 30 januari). Porta hotfulla gäng från bibliotek. *Göteborgs-Posten*, Hämtad 27 september, 2016 från: <http://www.gp.se/ledare/paulina-neuding-porta-hotfulla-g%C3%A4ng-fr%C3%A5n-bibliotek-1.20107>

Förteckning över analyserat inlägg på Twitter

Tweet av Niclas Lindberg (@NicLbg), Twitter, 6 juni 2015 kl 04:03. Hämtad 19 oktober, 2016 från: <https://twitter.com/niclbg/status/607140806500225025>